

Buiten Gewoon Leren

- Over de effecten van Iederwijs in plaats van Onderwijs-

Weet je,
op Iederwijs heb ik alles geleerd
dat écht belangrijk is in dit leven,
en op de school waar ik nu ben
leer ik de rest.
-Marik, 10 jaar-

Juni 2010
Iederwijs Lopik
Drs. Evelien Prins

INHOUD

Inhoud	2
1. Inleiding	3
2. Vraagstelling	4
2.1 Beschrijving van de school	4
2.2 Verantwoordelijkheid en relatie	5
2.3 Aanbod of “wat is nu aan bod”	5
2.4 Vraagstelling	6
3. Opzet onderzoek	7
4. Uitkomsten	8
4.1 Respons	8
4.2 Scholen	9
<i>Scholen van herkomst</i>	9
<i>Scholen van uitstroom en vervolg</i>	10
4.3 Achterstand in onderwijsjaren	11
4.3.1 Berekening	12
4.3.2 Verschil PO en VO	12
4.4 Keuze en reden van vertrek	13
4.5 Problemen bij de overstap	14
4.5.1 Niveau en vakinhoud	15
4.5.2 Structuur en werkwijze	16
4.5.3 Cultuur en omgangsvormen	17
4.6 Voordelen van de overstap	18
4.7 Geschenken van leerwijzen	19
<i>Sociale vaardigheid</i>	20
<i>Jezelf zijn</i>	20
<i>Gelijkwaardigheid</i>	21
<i>Vriendschap</i>	21
4.8 Leerkrachten	22
5. Discussie	23
5.1 Perspectief van het onderzoek	23
5.2 Onderscheid PO en VO	24
5.3 Lengte leerwijzen-tijd	24
5.4 Onderpresteren	25
5.5 Voorbereiding overstap	26
6. Conclusies	26
Toegift van citaten	27
Nawoord	37
Bijlagen	39

Samenvatting

Voor u ligt een rapport van een onderzoek dat is uitgevoerd onder leerlingen die voor kortere of langere tijd op Iederwijs Lopik naar school zijn geweest. Op Iederwijs Lopik had het onderwijs een vorm die in velerlei opzichten niet leek op het reguliere onderwijs. Kinderen van 4 tot 18 jaar waren samen aanwezig in de school. Ze waren geheel vrij om te kiezen met welke activiteiten zij hun dag vulden. Conventionele vakken werden aangeboden naast onconventionele lessen en tevens konden kinderen ook kiezen om hun tijd te besteden aan eigen activiteiten. Besluiten over de inrichting van het onderwijs, de omgangsvormen op school en de inrichting van het gebouw werden sociocratisch genomen. Hierbij hadden volwassenen en kinderen een gelijkwaardige stem.

Nadat zij doorgestroomd waren naar een andere school of een andere opleiding hebben we de kinderen opgezocht om hen te vragen naar hun ervaringen. Ze hebben verteld hoe zij de overstap naar het, over het algemeen, regulier onderwijs ervaren hebben. Tevens maakte het veel verhalen los over wat de tijd op Iederwijs Lopik voor hen betekend heeft.

Kwantitatief levert dit onderzoek resultaten over scholen die deze kinderen kiezen als vervolg op Iederwijs en eventuele achterstanden of voorsprongen (qua onderwijsjaren, leerstofkennis en persoonlijke ontwikkeling) die zij daarbij tegengekomen zijn. Kwalitatief schetst dit onderzoek een beeld van wat de kinderen hebben meegenomen van Iederwijs Lopik en dat door hen als waardevol worden ervaren.

1. INLEIDING

De start van het onderzoek dat hier beschreven wordt, was in september 2007. Iederwijs Lopik bestond op dat moment vijfenhalf jaar. Vele mensen waren geïnteresseerd in wat wij deden: kinderen, ouders, mensen uit het onderwijs werkveld, leerplichtambtenaren, de inspectie, de politiek, de media. In de contacten met deze mensen kwam vaak de vraag naar voren: prachtig wat jullie doen, maar... wat als de kinderen na jullie school weer het reguliere systeem in moeten? Gaat dat dan wel goed? In een vervolgopleiding of werk kun je niet altijd zelf kiezen wat je wilt doen: hoe gaan deze kinderen daar dan mee om?

Het beeld dat we hadden was, dat een kort of lang verblijf op Iederwijs geen grote problemen veroorzaakte in de schoolloopbaan van kinderen. We hadden eerder het idee dat het kinderen sterker maakte en dat het een goede voorbereiding was op hun volgende stappen in de maatschappij. Maar dat beeld was opgebouwd uit informatie die in losse stukjes terugkwam naar de school en die was gebaseerd op onze mensvisie. Staven konden we het niet. Langzamerhand werd het een vraag waar wij zelf óók graag het antwoord op

Ik heb mijn tijd op Iederwijs
gebruikt voor gave dingen
die je op andere scholen
niet leert

-Govert, 16 jaar-

Iederwijs heeft mij geleerd dat ik toch nog
kind kan zijn. Maar ook karakter: hoe ik met
mensen omga, bewustwording, rust,
hoe ik anderen kan helpen

-Evi, 16 jaar-

Op Iederwijs
waren we altijd
in het hier en nu
-Manja, 19 jaar-

wilden weten en werd besloten om het te gaan onderzoeken.

In de winters van 2007-2008 en 2008-2009 zijn 49 kinderen, die op Iederwijs Lopik waren geweest, geïnterviewd. Daarnaast is er gesproken met ouders en leerkrachten. De gegevens zijn uitgewerkt en samengevat in onderstaand rapport.

Na zes en half jaar, in de zomer van 2008, moest Iederwijs Lopik om financiële redenen haar deuren sluiten. Voor ieder die erbij betrokken was, was dit een groot verlies. Toch is er besloten dit onderzoek af te maken. Onze eigen school heeft er dan geen baat meer bij, maar er zijn andere scholen in het land die eveneens zoeken naar vernieuwing in het onderwijs. Hopelijk kan wat hier bij elkaar gebracht is daar een bijdrage aan leveren.

2. VRAAGSTELLING

2.1 BESCHRIJVING VAN DE SCHOOL

Om de vraagstelling van dit onderzoek te doen begrijpen, is het nodig om iets te vertellen over Iederwijs Lopik. De meeste mensen kennen de naam Iederwijs alleen uit de media. Maar weinig mensen hebben een goed beeld van hoe het in werkelijkheid is en was.

Iederwijs Lopik was onderwijsvernieuwing vanaf de werkvloer en niet vanuit bestuur of politiek. Het begon met drie leerkrachten die niet tevreden waren over het onderwijssysteem waarbinnen zij moesten werken. Ze hadden ideeën over hoe, binnen een andere onderwijsvorm, er een fijnere werkruimte kon ontstaan zowel voor de kinderen als voor hen zelf. Ze hebben 5 jaar de tijd genomen om het voor te bereiden en zijn toen klein begonnen met een school met 8 kinderen. Er ontstond een school die in de meeste opzichten niet leek op een reguliere school. Alle kinderen waren vrij om zelf hun dag in te delen met de activiteiten waar ze zelf voor kozen. Als je de hele dag wilde bouwen aan je hut dan deed je dat, als je de hele dag wiskunde wilde doen dan kon dat ook. De meesten deden verschillende dingen op een dag: van Franse les tot soep koken, van leren schrijven tot psychologie.

In de loop van 6 jaar groeide de school naar 44 leerlingen. Alle kinderen van 4 tot 19 jaar waren samen in de school aanwezig en kozen zelf de plek waar ze bezig wilden zijn. De school had veel verschillende ruimtes: een grote huiskamer, een keuken, een speelzaal, twee leslokaaltjes, een kleinere huiskamer, een kamer om Dungeons and Dragons te spelen, een ruimte voor de jongere kinderen, een kantoor en een gesprekskamer. Daarnaast was ook de

In Schoonhoven hebben we Iederwijs gemaakt
 Alles wat nu normaal is, was er toen nog niet
 Alle details
 Dat hebben wij samen bedacht
-Pepijn, 15 jaar-

Overall mogen spelen
 Trampoline, verzorgpony
 Veel lawaai kunnen maken
 Heksensoepen
-Vonne, 11 jaar-

Het geeft een breder beeld
 van wat een school kan zijn;
 dat leren op verschillende manieren kan
-Arjen, ouder PO-

buitenruimte erg belangrijk: een grote tuin met bomen, een trampoline, twee zandbakken, plek om hutten te bouwen, een schuur met gereedschap, bankjes in de zon. Veel tijd werd buiten doorgebracht.

2.2 VERANTWOORDELIJKHEID EN RELATIE

Er was vrijheid om je eigen keuzes te maken, maar deze vrijheid was altijd gekoppeld aan verantwoordelijkheid voor de consequenties van die keuze. In principe was alles mogelijk. Dat betekende niet dat er geen grenzen waren. Grenzen werden bepaald in het samenzijn met andere mensen, want het uitgangspunt was dat we samen een school neer zetten die een goede plek was voor iedereen. We kozen ervoor om de grenzen in relatie duidelijk te laten worden en niet in regels vast te leggen. Reden was ten eerste dat regels onbewegelijk zijn terwijl omstandigheden veranderen en dan passen ze niet meer. Ten tweede blijkt dat, als je regels hebt, je dan veel tijd kwijt bent aan handhaving. Die tijd gebruikten we liever voor andere dingen. Resultaat was dat er afspraken waren tussen mensen. Iedereen die er mee te doen had, had inspraak in die afspraken, zodat ze klopten voor iedereen. Dit leidde tot een school waar straf geen plek had. Daarmee verdween ook de angst om fouten te maken en ontstond meer ruimte om te spelen en te leren.

Er werd veel gepraat. We ontdekten dat bij conflicten altijd beide partijen op hun manier gelijk hebben. In een gesprek kan je zien wat het verlangen van de ander is waaruit hij handelt. Een oplossing komt dan vanzelf bovendrijven. Zo nam ieder zijn ruimte én hield men rekening met elkaar. Deze basis van met elkaar omgaan gaf tegelijkertijd rust en levendigheid binnen de school.

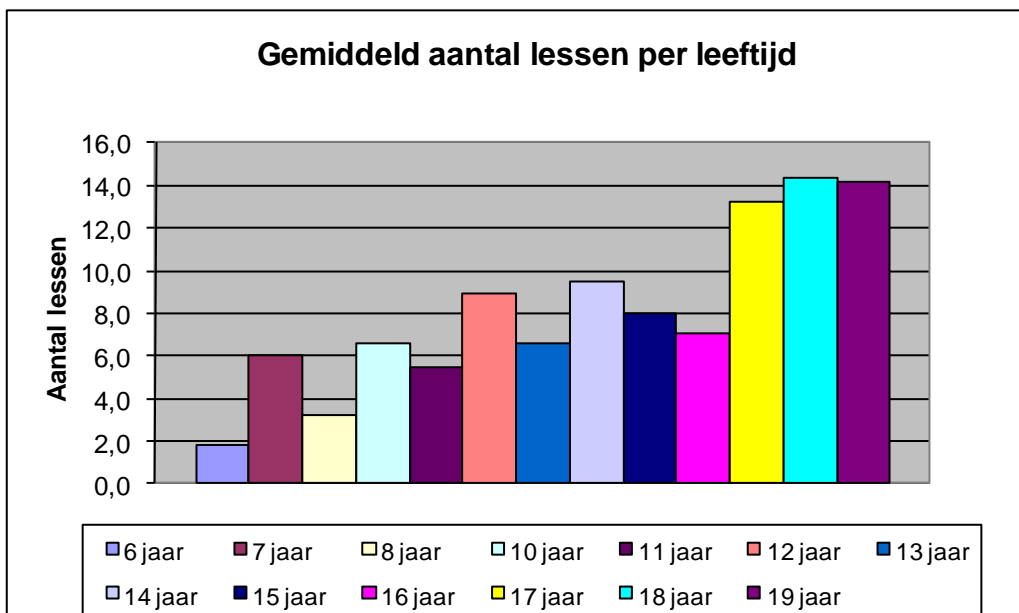
2.3 AANBOD OF “WAT IS NU AAN BOD”

Eén van de uitgangspunten van de school was dat iedereen leert; dat je eigenlijk niet anders kán. Je hoeft mensen ook niet te dwingen om te leren. Alle kinderen willen uit zichzelf leren lezen, schrijven en rekenen, want als je dat niet kan, dan heb je daar last van, dan beperk je jezelf. Alle kinderen zijn geïnteresseerd in wat er in de wereld om hen heen gebeurt. Ons doel als volwassenen binnen de school was om een rijke omgeving te creëren waaruit geput kon worden. Er ontstond een soort spel van vraag en aanbod. Soms was de vraag eerst en inspireerde dat mensen tot aanbod. Soms was er aanbod vanuit persoonlijke inspiratie en werd vanzelf duidelijk of er mensen geïnteresseerd waren. In de loop der jaren groeide het aanbod zo sterk dat er een rooster gemaakt moest worden, zodat iedereen alle lessen kon blijven volgen die hij wilde volgen. Er waren 10 begeleiders en 9 experts (vakdocenten) werkzaam binnen de school. Er werden per week 40-50 verschillende lessen gegeven. Er deden gemiddeld 5,2 leerling per les mee en leerlingen volgden gemiddeld 7,9 lessen per

Voor het eerst in mijn leven
met plezier naar school
Veilig is voor mij: dat je mag zijn wie je bent
Dat er geen oordeel is
van andere mensen
-Merel, 20 jaar-

Het besef dat je een keuze hebt
en eigen verantwoordelijkheid
Dat zijn belangrijke levenslessen
-Ankie, ouder PO-

Het 'willen leren' is weer terug
De grond is rijp gemaakt
Daar past later alles in
-Maria, ouder PO-

Figuur 1: gemiddeld aantal lessen in een week per leeftijd in schooljaar 2007-2008

week (Primair Onderwijs 5,8 en Voortgezet Onderwijs 10,2).

Naast de lessen leerden kinderen op hun eigen manier en zochten ze situaties of creëerden mogelijkheden om hun eigen grenzen te verleggen. Er waren op school naast de reguliere vakken veel onderwerpen die op een gewone school niet op het rooster staan: buikdansen, juwelen maken, zwaardvechten, theatersport, Dungeons and Dragons, een heel grote treinbaan bouwen, discussies aan de hand van “What the Bleep do we know”, conspiracy-theoriën op waarheid onderzoeken, in de inrichtingskring onderzoeken hoe de school opnieuw ingericht kan worden, lunch koken voor de hele school, gezekeerd bomen klimmen, etc.

2.4 VRAAGSTELLING

Al met al was naar school gaan op Iederwijs Lopik voor kinderen waarschijnlijk een andere ervaring dan naar school gaan was voor leerlingen van het reguliere onderwijs. Maar de tijd op Iederwijs was voor iedereen altijd tijdelijk. Dus wat gebeurt er als kinderen vanuit een plek, die door sommige van hen omschreven wordt als ‘de hemel op aarde’, doorstromen naar het reguliere onderwijs of een beroepsopleiding? Hoe groot is dan de schok en hoe gaan ze daar mee om? Kunnen kinderen die jarenlang in een omgeving zijn geweest waar hun eigen keuzes leidend waren in hun leven nog wel functioneren op een plek waar hun

Het voelt alsof ik heel veel geleerd heb
vooral als ik terugkijk
Ik ben goed met mijn handen
en met vuur
En oorlogje spelen op een goeie manier
-Marik, 8 jaar-

Hij heeft geleerd hoe je leren oppakt
Er is op een mooie snelle manier
uitgekomen wat er altijd al in zat
- Hanne, ouder PO-

Dat het makkelijk gaat
Komt door Iederwijs
Dat heeft me gemaakt wie ik ben
-Benjamin, 14 jaar-

pad door anderen wordt bepaald? En hebben die kinderen dan wel genoeg geleerd, of de juiste dingen geleerd, voor een volgende stap in de maatschappij?

Uiteindelijk is gekozen voor de volgende hoofdvraag:

Hoe kijken kinderen en ouders terug op hun tijd bij Iederwijs Lopik en hoe verliep de overgang naar hun volgende school of opleiding?

Daaruit volgde een serie vragen, bijvoorbeeld over scholen voor en na Iederwijs, over de redenen voor vertrek, over wel of geen achterstanden en voor welke vakken, over mogelijke problemen met structuur en omgangsvormen in de nieuwe school en over de winst van Iederwijs én van de nieuwe situatie.

3. OPZET ONDERZOEK

Om de informatie te verzamelen is gekozen voor het invullen van een vragenlijst tijdens een interview. Dat gaf aan de ene kant de mogelijkheid om bepaalde lijsten te scoren en aan de andere kant te kunnen vragen naar achtergronden en uitleg.

In principe waren de interviews met de kinderen en een ouder, maar soms deed alleen de ouder óf het kind mee. Soms waren de kinderen te jong en was het gesprek met de ouders, waarbij de kinderen soms aanvulden. Meestal waren de gesprekken met de kinderen, waarbij de ouders aanvulden. De meeste gesprekken waren bij de gezinnen thuis. Een aantal is telefonisch gedaan.

Er zijn 2 rondes van interviews geweest. De eerste in de winter van 2007-2008. Tussen december en maart zijn alle kinderen geïnterviewd die tot de zomervakantie van 2007 Iederwijs Lopik verlaten hadden. De tweede ronde kwam in de winter daarop. Iederwijs Lopik was gestopt in de zomer van 2008 en een groot deel van de kinderen was overgestapt naar een andere school. Daar was een kans om de respondenten van het onderzoek te verdubbelen.

1 ^e ronde	2 ^e ronde	totaal
Dec 2007 – maart 2008	Dec 2008 – maart 2009	
26 interviews	23 interviews	49 interviews
18 gezinnen	18 gezinnen	34 gezinnen
1 gezin (4 kinderen) doet niet mee	1 gezin (2 kinderen) doet niet mee	2 gezinnen (6 kinderen) doen niet mee
4 leerkrachten	1 school	5 scholen/leerkrachten

Tabel 1: overzicht van interviews en respondenten

Ongeveer een derde van de kinderen van Iederwijs Lopik ging bij het sluiten van de school naar De Nieuwe School in Culemborg. Deze kinderen zijn in het onderzoek niet

Heel positief gevoel
 Ervaring, respect, aandacht
 Boeiende mensen, contacten
 Aandacht voor onderwijs en kwaliteiten
 Het was rijk
-Marie-José, ouder PO -

Ik vond dat je niet heel veel leerde op Iederwijs
 Het was te vrij
-Jyoti, 13 jaar-

Als mensen zeggen dat je een rotjong bent dan wordt je een rotjong
 Door zelfvertrouwen van Iederwijs gaat het nu zo goed bij zijn baas
-Elma, ouder VO-

meegenomen. De school had veelal dezelfde uitgangspunten als lederwijs (democratisch, vrije keuze) en was daarom niet verschillend genoeg om de effecten na de overstap te kunnen meten.

Voordat kinderen geïnterviewd werden na uitschrijving is minimaal 5 maanden gewacht, zodat er voor hen genoeg tijd zou zijn om een beeld te krijgen van de dingen waar ze tegenaan liepen en de oplossingen die ze daarvoor vonden. Een aantal kinderen was al enkele jaren weg van lederwijs. Er is voor gekozen om iedereen in hetzelfde onderzoek mee te nemen.

Na de gesprekken met de kinderen is er een aantal gesprekken geweest met leerkrachten van scholen waar kinderen na lederwijs naar toe zijn gegaan. Niet alle scholen zijn benaderd. In de eerste ronde is gekozen voor de basisscholen waar meerdere kinderen naar toe zijn gegaan of waar kinderen naar toe gingen die meer dan 5 jaar op lederwijs waren geweest. Daarnaast is er één interview geweest met een mentor van een leerling die in de brugklas instroomde.

In de tweede ronde is er gekozen voor een gesprek met een bovenbouwcoördinator van een school voor Voortgezet Onderwijs waar 4 kinderen van lederwijs Lopik naar toe zijn gegaan. Na de sluiting van lederwijs Lopik stroomden vooral veel kinderen door naar het voortgezet onderwijs of het beroepsonderwijs. Slechts 5 van de 23 gingen naar een basisschool. Op het voortgezet- en beroepsonderwijs is het echter minder makkelijk om een volledig beeld te krijgen van hoe het een kind is vergaan na lederwijs. Informatie is verdeeld over meerdere personen en leerkrachten of mentoren maken een leerling maar een paar uur per week mee.

4. UITKOMSTEN

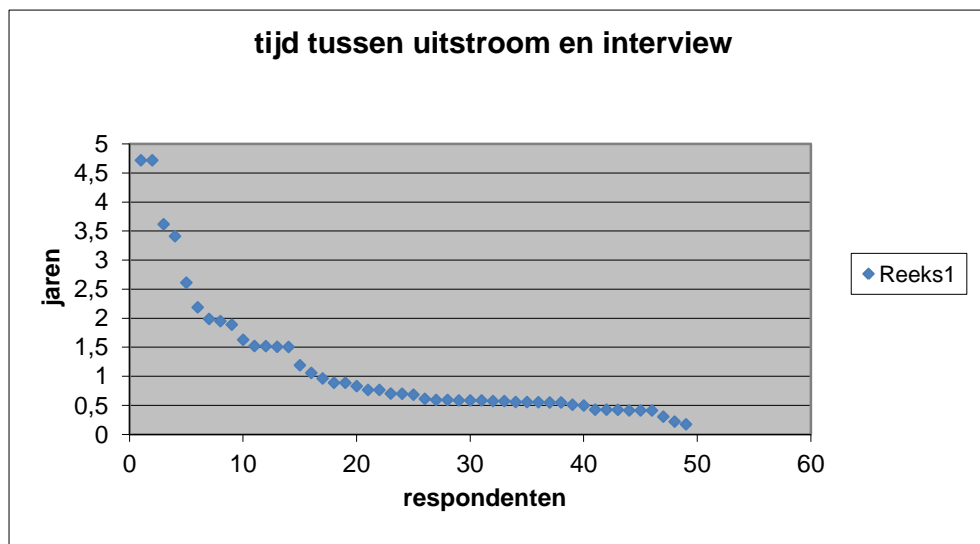
4.1 RESPONS

De respons van dit onderzoek was 89%. De meeste mensen vonden het leuk om mee te werken en om samen terug te kijken. Slechts 2 gezinnen met in totaal 6 kinderen kozen er voor om niet mee te doen.

De meeste mensen werden geïnterviewd tussen 5 maanden en 1 jaar na uitstroom. Voor een enkeling was de tijd dat ze op hun nieuwe school zaten iets korter. Een viertal kinderen had al langer dan 3 jaar geleden afscheid genomen van lederwijs Lopik.

Dat stuk dat hij op lederwijs heeft gekregen
raakt hij niet meer kwijt, namelijk
hoe er respectvol
met je omgegaan kan worden
-Margreet, ouder PO-

lederwijs heeft me zoveel gegeven
Ik ben totaal veranderd. Ik heb:
geleerd om mezelf te zijn
geleerd dat volwassenen kinderen als gelijkwaardig kunnen zien
geleerd dat je alles kan bereiken wat je wilt
geleerd dat je heel snel iets kunt leren als je iets leuk vindt
geleerd om informatie van verschillende kanten te bekijken
-Jillis, 12 jaar-

Figuur 1: Tijd tussen uitstroom en interview

4.2 SCHOLEN

Er is in het onderzoek naar 3 momenten in de schoolloopbaan van kinderen gekeken. Ten eerste is er de school waar de kinderen op zaten voor ze naar Iederwijs Lopik kwamen (herkomst). Dan is er de school waar ze naar toe gingen toen ze weg gingen van Iederwijs (uitstroom). En dan is er ook nog de school waar kinderen op zaten ten tijde van het interview (vervolg). Een aantal van de respondenten was namelijk sinds hun vertrek bij Iederwijs Lopik al weer doorgestroomd naar een nieuwe school of vervolgonderwijs. Soms uit onvrede met de school waar ze naar toe waren gegaan, maar meestal omdat het gewoon de volgende stap in hun carrière was.

SCHOLEN VAN HERKOMST

Bijna de helft van de kinderen die instroomde op Iederwijs Lopik, kwam uit het reguliere onderwijs. Ruim een kwart kwam van traditionele vernieuwingscholen als de Vrije School, Montessorionderwijs, Jenaplan, of Daltonschool. 14% van de kinderen kwam van een andere Iederwijsschool of een vergelijkbare democratische school. Voor een aantal kinderen was dit de eerste school. Eén op de vijf kinderen stroomde in toen ze jonger waren dan 6 jaar.

Hoewel het niet als specifieke vraag was opgenomen in het onderzoek gaf een aantal ouders en kinderen aan de overstap naar Iederwijs te hebben gemaakt vanuit onvrede over hun vorige school. Kinderen voelden zich niet gezien, klassen waren te groot, het reguliere systeem paste niet bij de kinderen en traditionele vernieuwingscholen waren, volgens ouders, te ver van hun bron geraakt.

Iederwijs heeft me goede tijden opgeleverd

Vmbo daarvoor was niet leuk

Docenten waren niet leuk

Iederwijs heeft me uit een dal gehaald

-Mahad, 15 jaar-

Ik ben tot rust gekomen

na een andere school waar ik gepest werd

Ik heb een gladdere rug gekregen

Ik ben niet meer bang voor ze

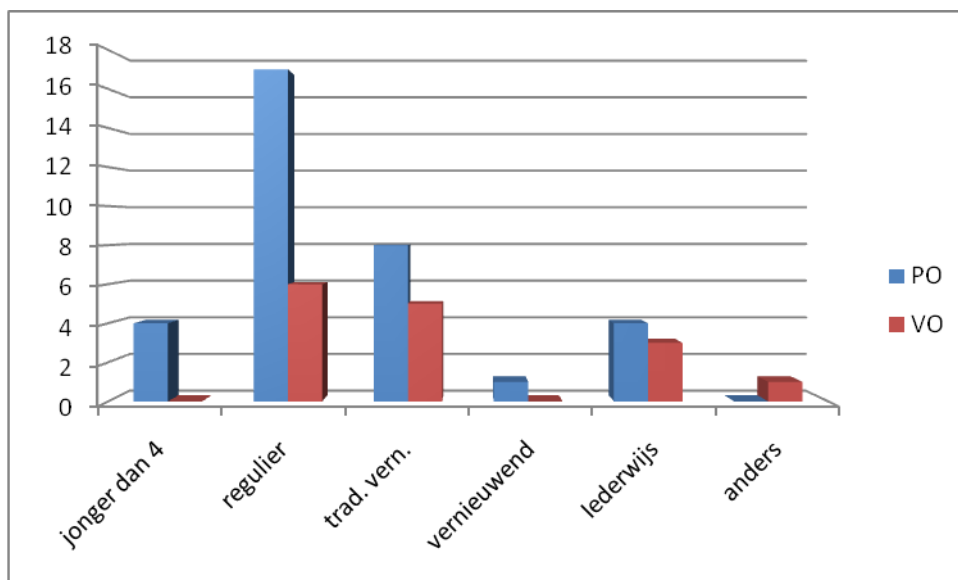
-Kai, 11 jaar-

Op Iederwijs laat iedereen zichzelf zien

Geen stoer doen

Geen machtsspelletjes

-Joost, 13 jaar-

Figuur 2: Scholen van herkomst (Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs)

SCHOLEN VAN UITSTROOM EN VERVOLG

In dit onderzoek is gevraagd naar welke school de kinderen zijn gegaan bij vertrek van lederwijs. Tevens is gekeken of zij in de tijd tussen uitstroom en interview doorgestroomd zijn naar een andere school óf dat er met redelijke zekerheid gezegd kon worden naar welke opleiding of school ze in het komende schooljaar in zouden stromen. Deze gegevens zijn allemaal meegenomen in de overzichten hieronder. In een vervolgonderzoek zal moeten blijken of dit ook daadwerkelijk gebeurd is.

Primair Onderwijs (PO)

Van de kinderen die uitstroomden naar het Primair Onderwijs gingen er evenredig veel naar het regulier onderwijs, de traditionele vernieuwingscholen en de recente vernieuwingscholen. In bijlage 1 staat een overzicht van de scholen die onder de verschillende noemers gerekend zijn. Later stapten 3 van de 23 nog over van een vernieuwingschool naar een traditionele vernieuwingschool, omdat ze niet tevreden waren met de kwaliteit van de school. Eén gezin met twee kinderen koos voor thuisonderwijs, omdat er na het sluiten van lederwijs Lopik geen vergelijkbare school op reisafstand was.

Voortgezet Onderwijs (VO)

Bij de kinderen die uitstromen naar het Voortgezet Onderwijs kiest 35% voor het vernieuwend onderwijs. Een aantal kiest voor één of twee jaar Vavo (Voorgezet Algemeen

Wat ik fijn vind aan een reguliere school

is dat er lijn zit in het leren

Dat het verplicht is om te leren

En dat ik voel dat ik het kan

-Freek, 14 jaar-

Fijn dat er zoveel informatie is

Breder dan mijn eigen keuze

Andere kennis dan op lederwijs

Ook dingen die ik niet interessant vind

- Benjamin, 14 jaar-

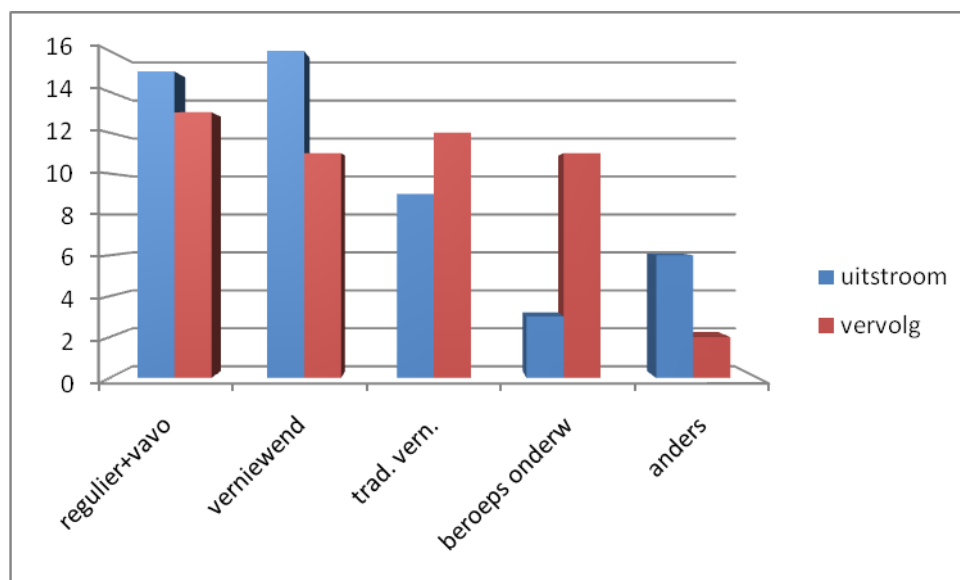
Het levert mij een diploma op
maar het voelt wel

alsof ik mijn tijd uitzit

Daarna kan ik weer gaan leven

-Govert, 16 jaar-

Volwassen Onderwijs), om daarna door te stromen naar het HBO of Wetenschappelijk Onderwijs (WO). Voor anderen is een (verkorte) MBO opleiding een route naar het HBO. Een aantal jongeren stopt bij Iederwijs Lopik om eerst een aantal maanden te reizen of te werken, maar binnen een half jaar volgen allen weer een opleiding (MBO, HBO of Vavo). Zie figuur 3 en bijlage 2 en 4.

Figuur 3: Scholen waar leerlingen naar toe gaan na Iederwijs (uitstroom) en scholen waar ze zijn ten tijde van het interview (vervolg)

4.3 ACHTERSTAND IN ONDERWIJSJAREN

Een vraag die veel mensen hebben, is of de keuze voor Iederwijs veel vertraging geeft in de schoolloopbaan van kinderen. Als je naar de hele groep respondenten kijkt, dan zijn ze gemiddeld 2,5 jaar op Iederwijs Lopik geweest en daarbij hebben ze een gemiddelde achterstand opgelopen van 0,26 jaar ofwel 3 maanden. Hieronder wordt uitgelegd hoe dit berekend is. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen kinderen die uitstromen naar het PO en kinderen die uitstromen naar het VO, omdat er grote verschillen zijn tussen deze twee groepen.

Ik heb nog steeds een 'achterstand'
maar ook met achterstand red ik me wel
Het verbaast me hoe makkelijk je instroomt
na anderhalf jaar

-Elin, 16 jaar-

Ja, ik heb een achterstand:
in stil zitten
en niks zeggen!

-Jitske, 10 jaar-

Leerlingen op mijn nieuwe school
weten minder van alles
Ze hebben minder algemene kennis
Die is bij mij veel groter

-Elin, 16 jaar-

4.3.1 BEREKENING

Om te beginnen is bij alle kinderen gekeken of ze vóór lederwijs al een keer waren blijven zitten. Dit bleek voor 25% van de kinderen het geval te zijn ('Achter bij instroom'). Een tweede meetpunt was de vraag of kinderen bij uitstroom terecht kwamen in de groep of klas die je op grond van hun leeftijd mocht verwachten. Daarbij bleek dat 57% van de leerlingen één jaar, of in een paar gevallen twee jaar, lager instroomde dan gezien hun leeftijd te verwachten zou zijn. Twee jaar lager instromen werd dan dubbel geteld ('Achter bij uitstroom'). Het derde meetpunt was het leerjaar waarin ze zaten ten tijde van het interview. Daarbij bleek dat 6 van de 49 kinderen (12%) in hun vervolgopleiding na lederwijs een keer een jaar hadden overgeslagen en er 3 kinderen waren (6%) die in een later stadium nog een keer waren blijven zitten ('Achter bij vervolg'). Als je dan de achterstand in leerjaren wilt berekenen die opgetreden is tijdens het verblijf van kinderen op lederwijs Lopik dan neem je het verschil van de eerste twee percentages ($57\% - 25\% = 32\%$). Dit getal moet echter gecorrigeerd worden, omdat een deel van de kinderen later nog een jaar inhaalt of doubleert. Daardoor ligt het uiteindelijke verlies nog 6% lager en kom je erop uit dat 26% van de kinderen een jaar vertraging oploopt door hun tijd op lederwijs Lopik. Gemiddeld is dat per kind 0,26 jaar: ongeveer 3 maanden.

Daarbij moet aangemerkt worden dat slechts 1 van de 49 respondenten het gevoel had echt tijd verloren te hebben door naar lederwijs te gaan. Alle anderen die één of meer jaren lager instroomden ervoeren die tijd als: 'goed besteed' of een tijd waarin 'ik zoveel dingen geleerd heb die ik ergens anders nooit zou kunnen leren'.

Uiteindelijk was het zo dat 17 van 44 kinderen een jaar of meer 'verloren' door naar lederwijs te gaan en dat 6 van de 44 een jaar 'wonnen'. Het gaat hier om 44 kinderen en niet om 49, omdat 2 kinderen doorgingen naar thuisonderwijs en 3 van een school kwamen waar niet in leerjaren gewerkt werd. Daardoor was óf het leerjaar van instroom óf het leerjaar van uitstroom niet bekend en konden ze niet meegenomen worden in de berekening.

4.3.2 VERSCHIL PO EN VO

Als de gegevens uitgesplitst worden naar PO en VO ontstaat het volgende beeld:

	Achter bij instroom (%)	Achter bij uitstroom (%)	Achter bij vervolg (%)	Vertraging bij uitstroom (%)	Vertraging bij interview (%)
Tot.	25	57	51	32	26
PO	20	65	65	45	45
VO	29	50	37	21	8

Tabel 2: Achterstanden in procenten van een leerjaar. NB: 2 jaar lager instromen is dubbel geteld, 3 jaar driedubbel.

Vraag: Hoe begrijp je dat je voorloopt bij een aantal vakken terwijl je op lederwijs nauwelijks lessen hebt gevolgd?

Antwoord: Ik wil dingen weten. Ik denk over dingen na.

Het gaat om een houding ten aanzien van informatie

Het is de combinatie van mezelf en de vrijheid die er was op lederwijs om dingen te weten

Ik zat niet volgestouwd met wat men vindt dat je moet weten

en daardoor was er ruimte om veel op te nemen

-Marijn, 16 jaar-

Opvallend is dat bij het PO bijna 2 op de 3 kinderen een jaar lager uitstroomden dan je zou mogen verwachten op grond van hun leeftijd. Als je dat corrigeert met het aantal kinderen dat al een keer was blijven zitten voor ze op lederwijs kwamen, dan is dat krap de helft van alle kinderen. Gemiddeld gezien haalden de kinderen op het PO dit jaar ook niet meer in.

Dat is anders op het VO. Daar stroomden meer kinderen in die al een keer waren blijven zitten, maar slechts de helft van alle VO-ers stroomde een jaar lager uit dan verwacht mocht worden. Vervolgens is het zo dat van de kinderen die later nog een keer een jaar inhaalden door bijvoorbeeld 2 jaar in 1 jaar te doen, het overgrote deel op het VO zat. Daardoor was de uiteindelijke achterstand in schooljaren voor VO leerlingen slechts 8%. Dat zou gelijk staan met 1 maand. Een uitgebreider overzicht is te vinden in bijlage 5.

Er bleek uit de gegevens geen samenhang tussen vertraging in leerjaren die de kinderen opliepen en de lengte van de tijd op lederwijs. Omdat lederwijs Lopik een school was die in de 6,5 jaar dat ze bestond erg veranderd is, is ook gekeken of er een verband was tussen opgelopen vertragingen en de datum van uitschrijving. Dit verband is uit deze gegevens eveneens niet gebleken.

4.4 KEUZE EN REDEN VAN VERTREK

Bij de vraag over redenen voor vertrek konden meerdere antwoorden worden gegeven, wat de meeste mensen ook deden. Iets minder dan een kwart van de mensen geeft aan dat ze de overstap maken, omdat ze kiezen voor meer aanbod en structuur.

Voor 14 van de leerlingen was de hoofdreden om over te stappen naar een andere school het feit dat de school ophield te bestaan. Deze reden gold echter alleen voor de 2^e groep van interviews, omdat bij de eerste serie er nog geen sprake was van sluiting.

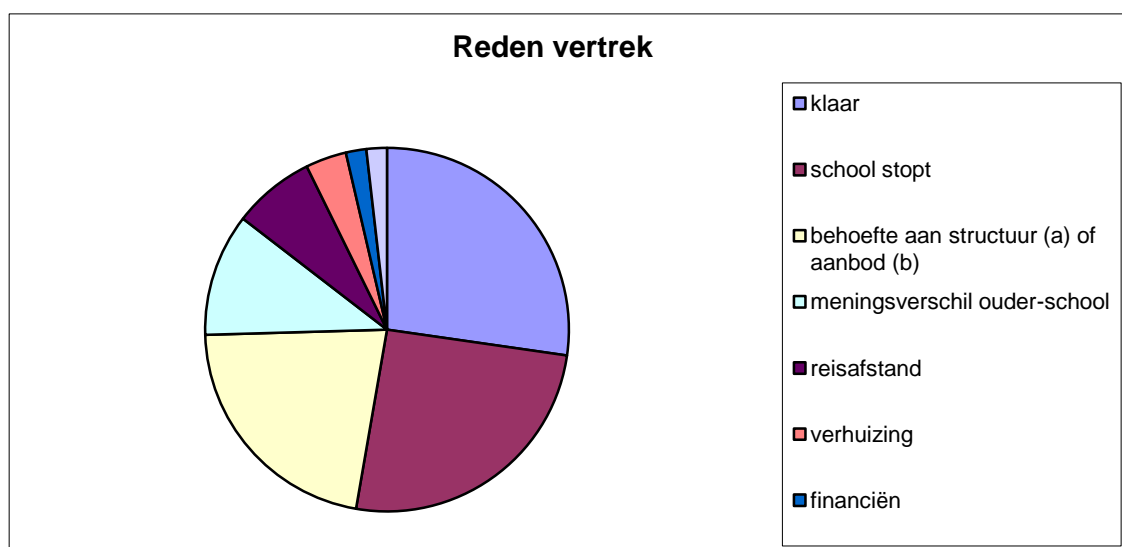
15 kinderen geven aan dat ze weg gaan, omdat ze klaar zijn op lederwijs. Er zijn verschillende redenen om 'klaar' te zijn. Voor een aantal kinderen is het duidelijk dat ze graag binnen afzienbare tijd een diploma willen halen. Ze denken dat dit sneller gaat op een reguliere school dan op lederwijs. Sommigen geven aan dat het voor hen belangrijk is om meer leeftijdgenoten om zich heen te hebben. Anderen willen meer of ander aanbod dan nu geboden wordt en weer anderen zijn gewoon nieuwsgierig naar hoe het er aan toe gaat op een gewone school.

In een aantal gevallen kwam het ook voor dat ouders en schoolleiding verschilden van mening over de voortgang. Als we daar samen niet uit kwamen kozen ouders meestal voor een andere school of werd samen gezocht naar een school die beter paste bij hun wensen.

Deze nieuwe school is ook leuk en kan niet snel stoppen
Op lederwijs was het altijd spannend
of het bleef bestaan en of je dan
je vrienden kwijt zou raken
-Neeltje, 8 jaar-

Ik wil een Havo diploma in korte tijd
en daarmee vrijheid
om te doen wat ik verder wil
- Elin, 16 jaar-

Het is een stap verder in mijn leven
Een nieuwe onderneming
-Manja, 19 jaar-

Figuur 4: belangrijkste redenen van vertrek

In andere gevallen vertrokken mensen omdat de reisafstand te groot was, bijvoorbeeld door verhuizing of het wegvallen van de mogelijkheid tot carpoolen.

Vooraf bij de pubers speelde mee dat kinderen begonnen na te denken over een switch of een volgende stap als vrienden besloten om naar een andere school te gaan.

In bijlage 6 staat een overzicht van alle redenen die door kinderen en ouders zijn genoemd.

In bijna de helft van alle gevallen was het het kind dat het initiatief nam om naar een andere school te gaan. Bij 25% nam de ouder het besluit. In de overige gevallen werd het ervaren als een gezamenlijke beslissing. Bij VO leerlingen was het aandeel van de kinderen groter, bij jongere leerlingen werd de beslissing vaker door de ouders genomen. Zie bijlage 7.

4.5 PROBLEMEN BIJ DE OVERSTAP

In de vragenlijst kon een score worden aangegeven bij 3 vragen over mogelijke problemen bij de overstap. Er was een schaal van moeiteloos (1) tot problematisch (5). Deze kon ingevuld worden voor drie verschillende thema's.

1. Niveau en vakinhoud
2. Structuur en werkvormen
3. Cultuur en omgangsvormen

Voor alle drie de onderwerpen was er veel ruimte voor toelichting, omdat het niet in 3 cijfertjes te vangen was. Kinderen ervoeren vaak problemen bij één of twee vakken en niet

Een Vwo-diploma halen via staatsexamens was een hoop werk
Opluchting op de Vavo waar je cijfers gespreid over het jaar haalt
Maar veel op school zijn en deadlines geeft helaas ook weer stress
-Ruth, 17 jaar-

Ik wou verder; iets anders dan lederwijs
Ik vond ook dat er te weinig kinderen van mijn leeftijd waren
Achteraf bleek dat minder belangrijk
-Tess, 12 jaar-

bij alle vakken evenveel. Problemen rond structuur en werkvormen waren meestal maar van korte duur. Ook bij het derde thema kon het zijn dat een kind met leerkrachten geen probleem had maar wel in de relatie met andere kinderen (of omgekeerd). Hieronder wordt daar dieper op ingegaan.

4.5.1 NIVEAU EN VAKINHOUD

Op de schaal van moeiteloos (1) tot problematisch (5) was er een gemiddelde score van 1.8 als het ging om inhoudelijk niveau. PO kwam gemiddeld op 2.0, VO op 1.6. Deze getallen daalden nog iets in de tijd tussen overstap en interview doordat de meeste kinderen in de eerste 6 maanden een inhaalslag maakten bij de vakken waarvan ze een stuk gemist hadden. De meeste kinderen gaven aan dat de achterstanden waar ze last van hadden bij de overstap in 3 maanden tot een jaar ingehaald waren.

Gemiddeld hadden kinderen problemen bij 1,4 onderdelen van hun nieuwe vakkenpakket. Nederlands of taal was daarbij onderverdeeld in: schrijven (PO vooral handschrift, VO vooral teksten en verslagen), spelling, ontleden en lezen. Rekenen en wiskunde worden vaak genoemd als onderdeel met achterstand, maar daarbij werd aangemerkt dat dit bijna altijd goed is in te halen. Een achterstand bij spelling wordt als lastiger ervaren. Ontleden daarentegen is een kwestie van regeltjes leren en dat wordt vrij snel opgepikt. Over de vakken als natuur-, scheikunde en economie voor het VO zijn vrij weinig klachten, maar dat komt doordat kinderen van iederwijs vaak uitstroomden bij de overstap naar de bovenbouw en deze vakken in de onderbouw nog niet een heel grote rol spelen. De kinderen die wel op bovenbouwniveau op iederwijs bleven, kozen overwegend voor een Cultuur en Maatschappij Profiel, waarbij deze vakken niet noodzakelijk waren.

Een aantal VO leerlingen gaf aan dat ze kennis misten over hoe je een boekverslag of een tekst schrijft. Of over hoe vragen gesteld worden en hoe men verwacht dat je een antwoord opschrijft. Na de eerste proefwerkweek was het voor iedereen over het algemeen wel duidelijk wat er van ze verwacht werd.

Met een aantal mensen is ook gesproken over of een achterstand nou veroorzaakt was door het verblijf op iederwijs, of dat het probleem er was geweest ongeacht welke school, bijvoorbeeld door het karakter van een kind of een andere manier van leren door bijvoorbeeld dyslexie. Beide werd even vaak als mogelijke oorzaak aangegeven.

Mijn moeder vond dat ik
te weinig leerde op iederwijs
Ze wilde dat ik naar het VO kon
zonder problemen

-Jochem, 11 jaar-

Met de meeste vakken heb ik geen probleem
Wat hebben anderen eigenlijk uitgevoerd
al die jaren?

- Ruth, 17 jaar-

Rekenen op iederwijs
dat doe je zonder dat je het door hebt
Maar je onthoudt de beelden

-Sil, 11 jaar-

4.5.2 STRUCTUUR EN WERKWIJZE

Voor kinderen die van Iederwijs naar het reguliere onderwijs doorgaan, is het aspect van de werkwijze een grote overgang. Op Iederwijs was de laatste jaren een ruim aanbod in lessen en kinderen waren geheel vrij om te kiezen welke vakken ze wilden volgen. Ook was het mogelijk om niet te kiezen voor vakken die op het rooster stonden en je eigen bezigheden te creëren. Het rooster was er niet om voor kinderen te bepalen wat ze moesten doen op een dag, maar werd eigenlijk alleen gemaakt zodat zoveel mogelijk kinderen alle vakken konden volgen die ze wilden. Sommige kinderen volgden 2 lessen per week, anderen 20. Naast de lessen was er een rijk leven aan buiten spelen, koken, samen nadenken over de school, Dungeons and Dragons, bouwen, kaarten en praten over het leven. Ieder zocht zijn eigen weg, koos zijn eigen bezigheden. Als kinderen dan een overstap maken naar een school waar voor elk kwartier vaststaat wat je moet doen, dan is dat een grote verandering.

Het omgaan met deze verandering werd door kinderen echter niet als zeer problematisch ervaren. Op de schaal van moeiteloos (1) tot problematisch (5) scoorden de kinderen bij uitstroom gemiddeld 2,2. Ten tijde van het interview was dat gemiddelde gedaald naar 1,6. De kinderen die naar het basisonderwijs gingen hadden er meer moeite mee dan de kinderen die uitstroomden naar het VO. De jongere kinderen pasten zich wel sneller aan. Na 2 tot 3 weken waren zij ingeburgerd in het nieuwe systeem. In het VO duurde dit meestal 2 tot 3 maanden. De meesten noemden het moment na de eerste proefwerkweek als het moment waarop ze door hadden hoe het allemaal werkte.

Een aantal kinderen vertelde blij te zijn met de nieuwe, duidelijke structuur, maar er werden ook veel negatieve aspecten genoemd van het systeem waarin ze zichzelf nu vonden. Dat gaat dan vooral over regels en keuzes binnen de school die als vervelend of onzinnig ervaren worden en waar ze op een niet-democratische school geen invloed op kunnen uitoefenen. Veel kinderen missen dat ze niet naar buiten kunnen als ze daar behoefte aan hebben of ze vinden het lastig dat anderen bepalen wanneer zij mogen eten. Voor een volledig overzicht zie bijlage 9.

Sommigen gaven aan dat ze blij waren met wat ze op Iederwijs hadden geleerd en dat hen nu nog hielp in het nieuwe systeem, zoals motivatie en een goede werkhouding, of de realisatie dat je niet je dyslexie bent en dat er vele manieren zijn om te leren. En ook dat je een vrij mens bent en dat je je eigen keuzes maakt.

Er waren ook aspecten waarvan mensen het jammer vonden dat ze die nog niet geleerd hadden op Iederwijs: Hoe worden vragen gesteld op toetsen en hoe word je verwacht te antwoorden? Hoe leer je een taal? Hoe maak je een opdracht of een werkstuk? En hoe mobiliseer je werkdiscipline?

In het begin was het wel vermoeiend
om niet je eigen stroom
maar de stroom van de school
te blijven volgen

-Freek, 14 jaar-

Een andere werkwijze was 2 weken moeilijk
Het is saai en langzaam.
Toetsen zijn irritant:
je moet het even weten
en daarna weer vergeten

- Benjamin, 14 jaar-

Na 8 weken had ik m'n manier gevonden
Zelfoverzicht ontwikkeld

-Marijn, 16 jaar-

4.5.3 CULTUUR EN OMGANGSVORMEN

Iederwijs Lopik was een heel platte organisatie. In het hart van de school zaten begeleiders en kinderen. Ondersteunend daaraan waren ouders en bestuur. Op de school werden besluiten sociocratisch genomen. Ieders stem telde even zwaar, volwassenen en kinderen gelijk. Kinderen wilden niet over alles meepraten en meebeslissen, maar het was belangrijk dat ze wisten dat de mogelijkheid er altijd was en dat er geen beslissingen genomen konden worden zonder dat ze de mogelijkheid hadden gehad om hun mening in te brengen en hun consent te geven of te onthouden. Relaties tussen kinderen en volwassenen binnen de school waren gelijkwaardig.

20 kinderen deden min of meer negatieve uitspraken over de opstelling van de volwassenen op de school waar ze na Iederwijs Lopik naar toe gingen. Uitspraken als: "Ze luisteren niet echt", "Ze denken dat leerlingen geen leiding kunnen nemen" of "Ik voel me gekleineerd door mijn mentor" zijn daar voorbeelden van. 10 kinderen gaven aan een mogelijkheid tot relatie te ervaren met de volwassenen die vergelijkbaar was met de relaties op Iederwijs Lopik. Op de schaal van moeiteloos (1) naar problematisch (5) voor cultuur en omgangsvormen, was er een score van gemiddeld 2,2 bij uitstroom van Iederwijs. Dat daalde nog iets na verloop van tijd, maar niet veel. In dit geval scoorden kinderen die naar het VO gingen gemiddeld 0,3 hoger dan kinderen van het PO.

Ongeveer een derde van de kinderen vond dat ze het getroffen hadden met hun leerkracht of docenten, de rest was minder enthousiast. Kinderen en ouders gaven ook aan dat er soms problemen waren met de volwassenen, omdat de kinderen van Iederwijs contact maakten met volwassenen op basis van gelijkwaardigheid. Door sommige volwassenen werd dit ervaren als brutaal en lastig. Andere leerkrachten vonden dat juist fijn of verfrissend. Als de kinderen van Iederwijs het idee hadden dat er geen echt of serieus contact was met de volwassenen dan zochten wat ze nodig hadden ergens anders. Andere klachten die gehoord werden waren dat de nieuwe leerkrachten streng, veeleisend, prestatiegericht en oordelend zijn en dat je op je kop krijgt als je iets fout doet. Slechts een enkel kind gaf aan blij te zijn met een dominante houding bij de leerkracht.

Over de verhoudingen met medeleerlingen op de nieuwe school waren ook positieve en negatieve geluiden te horen. Nieuwe vrienden en vriendinnen werden meestal snel gemaakt en daar was men blij mee. Wat kinderen lastig vonden was bijvoorbeeld dat er gepest werd en er kliekjes waren, dat leerlingen zich soms heel kinderachtig gedroegen, dat kinderen vaak niet zichzelf konden zijn en dat er geen écht contact was. Een aantal anderen liep ertegen aan dat er vooroordelen waren ten aanzien van kinderen die van Iederwijs kwamen.

Contact is nu minder persoonlijk
Gesprekken gaan alleen over school
Ik blijf uit conflicten en zoek mensen
die wel willen praten over interessante dingen
-Benjamin, 14 jaar-

Ik voel me in principe wel gehoord
maar de volwassenen zitten zelf ook vast
dus kunnen ze er niets mee doen
- Rob, 16 jaar-

Ik mis het echt contact hebben
Kinderen hier zijn nog zo kinderachtig
Vooral de jongens
Daar schrok ik van
-Yana, 15 jaar-

Een aantal kinderen gaf vaardigheden of inzichten aan die ze bij iederwijs ontwikkeld hadden waardoor ze hun nieuwe situatie beter aankonden dan voorheen. Voorbeelden daarvan zijn: assertief kunnen blijven ondanks gevoeligheid voor autoriteit, bij je gevoel kunnen blijven ondanks de regels, dingen van een afstand kunnen bekijken, mondigheid, voor jezelf gaan staan en als een bewustzijn van gelijkwaardigheid.

4.6 VOORDELEN VAN DE OVERSTAP

Aan kinderen en ouders is gevraagd wat de overstap naar een nieuwe school ze heeft opgeleverd. Waarom zijn ze blij dat ze de overstap hebben gemaakt? De antwoorden die het vaakst gegeven werden, staan in onderstaande lijst met daar achter het aantal keren dat iets genoemd werd. Het totale overzicht staat in bijlage 10.

Meer aanbod	20
Meer leeftijdsgenoten	17
Medeleerlingen wonen dichtbij	8
Rust	8
Diploma in vooruitzicht	7
Dat je weet wat je weet/kan	7
Nieuwe stap/wijde wereld in	6
Niks (niet blij met overstap)	5

Tabel 3: genoemde voordelen van de overstap naar een andere school

Over het aanbod op de nieuwe school werden de volgende positieve aspecten genoemd:

- dat er véél aanbod is
- dat het er altijd is
- dat je daar niet over na hoeft te denken of het zelf hoeft te organiseren
- dat er aanbod is wat je zelf nooit had kunnen verzinnen
- dat alles er is wat je nodig hebt (voor je diploma)
- dat het leuk is om te leren en dat leren met een hele groep leuk is
- dat het verplicht is

Als men aankomt op de nieuwe school is men over het algemeen erg enthousiast over de rijkdom van het aanbod. Kinderen genieten ervan en men is zich ervan bewust dat dit niet vanzelfsprekend is. Ze realiseren zich dat er mensen zijn die er hun best voor doen om dat mogelijk te maken.

Ik ben blij met de bronnen van informatie

Dat er experts zijn voor alle vakken
om informatie af te tappen

Ik ben blij met de dingen die ik leer

-Marijn, 16 jaar-

Ik heb een turbosprong gemaakt

1 jaar spelling in 2 maanden

Zelfvertrouwen doordat ik weet wat ik kan

-Jochem, 11 jaar-

Fijn dat er meer kinderen zijn

De band is minder hecht, maar

er zijn meer kleinere bandjes gekomen

-Pepijn, 15 jaar-

Bij 'meer leeftijdsgenoten' zijn kinderen blij dat ze op hun nieuwe school een grotere groep kinderen om zich heen hebben. Daardoor hebben ze meer keuze in met wie ze willen samenwerken, met wie ze vrienden worden of op wie ze verliefd worden.

De 'rust' die mensen noemen gaat praktisch gezien vooral over het voordeel van een kortere reisafstand en niet meer hoeven carpoolen of heel vroeg op te moeten staan. Daarnaast gaat rust over minder onzekerheid over het voortbestaan van de school en nieuwe ontwikkelingen of over spanningen binnen bepaalde leeftijdsgroepjes.

De lijst komt in grote lijnen overeen met de lijst van redenen voor vertrek. Opvallend daarbij is dat het hebben van 'meer leeftijdsgenoten' als reden van vertrek nauwelijks genoemd wordt, maar dat dit een bijkomend voordeel is van de overstap waar wel heel veel kinderen blij mee zijn. Dat geldt ook voor het feit dat kinderen het fijn vinden dat het in het reguliere onderwijs zichtbaarder is wat ze kunnen, omdat dat vaker gemeten wordt. Dit vergroot bij sommige kinderen het zelfvertrouwen.

Een vijftal kinderen was uiteindelijk helemaal niet blij met de overstap. Een deel van hen was ook niet uit eigen wens doorgestroomd naar ander onderwijs, maar werd gedwongen, bijvoorbeeld omdat hun ouders andere ideeën hadden over onderwijs, of omdat het om praktische redenen niet meer haalbaar was. Een enkeling koos er wel zelf voor om de overstap te maken, maar was teleurgesteld in het onderwijs waar hij of zij terecht kwam.

In het rijtje werden ook weekenden en vakanties genoemd. Dat lijkt misschien vreemd, maar veel mensen op Iederwijs kwamen zo graag naar school dat weekenden en vakanties daar vaak als storend en saai werden ervaren. De kinderen ervaren het op school zijn in het reguliere onderwijs als een zwaardere belasting voor zichzelf en kijken daarom meer uit naar weekenden en vakanties. Die vrije tijd is nu nodig om op te laden en bij te komen.

4.7 GESCHENKEN VAN IEDERWIJS

Als laatste is mensen gevraagd wat ze meegenomen hebben van Iederwijs. Waarom zijn ze blij dat ze op Iederwijs zijn geweest? Wat zijn de belangrijkste beelden als ze terugdenken aan hun Iederwijstijd? Deze vragen riepen in veel gevallen, zowel bij ouders als kinderen, emoties op: glinsterende ogen, weemoed en gepassioneerde redes. Maar ook vertwijfeling over het feit dat de school er nu niet meer is. Zelfs bij ouders die bewust voor een andere

De jaren op Iederwijs waren onvergetelijk

Die had ik nooit willen missen

Ik heb mezelf gevonden

Ik weet wie ik ben

-Natania, 18 jaar-

Ik had het voor geen miljoen willen missen

ook al was het niet altijd makkelijk

Ik heb geleerd hoe ik meer mezelf kan zijn

maar dan op een andere manier

-Yana, 15 jaar-

De mensen en omgaan met conflicten

en hoe ik daarin manoeuvreer

Tijd voor muziek en programmeren

De beste jaren van mijn leven

-Govert, 16 jaar-

school gekozen hadden, was er dankbaarheid voor wat lederwijs Lopik hen had gebracht. Veel kinderen zouden het liefst morgen terug gaan. In de lijst hieronder de top 5 van de kwaliteiten die mensen zeggen te hebben meegenomen van lederwijs Lopik en het aantal keren dat het genoemd is:

Sociale omgang/sociale intelligentie	20
Jezelf zijn (of vinden of trouwblijven)	19
Respectvolle omgang/gelijkwaardigheid	15
Kwaliteit van vriendschap	15
De beste tijd van mijn leven	14

Tabel 4: Inzichten en vaardigheden die mensen meegenomen hebben van lederwijs. Voor de volledige lijst zie bijlage 11.

SOCIALE VAARDIGHEID

Over sociale vaardigheden gaven ouders en kinderen aan dat de kinderen gemakkelijk contact maken met zowel volwassenen als met andere kinderen. De volgende kwaliteiten werden daarbij aangegeven: nieuwsgierigheid, openhartigheid, niet bang om het niet te weten, vragen stellen bij onduidelijkheid, aangeven wat nodig is, situaties en relaties doorzien, sociale intelligentie, conflicten oplossen, vertrouwen in andere mensen, luisteren naar anderen, jezelf inbrengen, meedenken, situaties van verschillende kanten kunnen bekijken, dingen durven regelen, initiatief nemen, verbaal sterk zijn, weten hoe je anderen kunt helpen, verbinding ervaren, contact aangaan als er iets gebeurd is, kunnen vertellen wat er met je gebeurt, om kunnen gaan met kinderen van andere leeftijden en open zijn naar volwassenen toe.

JEZELF ZIJN

Jezelf zijn, vinden, of trouw blijven, was bij kinderen een veelgenoemd thema. Ze vonden het belangrijk en het was vaak ook een gevoelig onderwerp. Een aantal kinderen had zichzelf op lederwijs Lopik hervonden en het was merkbaar dat ze daardoor geraakt waren. Ze gebruikten hiervoor de volgende bewoordingen: het gevoel hebben dat je weet wie je bent, dat je jezelf kan/mag zijn, het roer in eigen hand nemen, vertrouwen op je eigen referentiekader, je sterker of steviger voelen dan voorheen, het gevoel dat je mag zijn zoals je bent, je geaccepteerd voelen, je deel van het grote geheel voelen, gerespecteerd worden, je sterke en zwakke kanten kennen, zelfvertrouwen, je vrij voelen in je denken, weten dat je van jezelf bent, zelfbewustzijn, weten waar je staat en wat je wilt, gevoel van eigenwaarde, niet meer bang voor verandering, eigenheid waarderen, kunnen conformeren zonder jezelf kwijt te raken.

Ik ben nu minder stil
Of stil op een nadere manier
Eerst op een verlegen manier
Nu op een rustige manier
-Jillis, 12 jaar-

Ik heb op lederwijs geleerd om op een zachtere manier met mensen om te gaan
Voorheen kon ik heel hard zijn
Op lederwijs heb ik me gerealiseerd dat dit niet nodig was
Het eerste half jaar was moeilijk
Het laatste jaar was fijn
- Elin, 16 jaar-

GELIJKWAARDIGHEID

De basis van gelijkwaardigheid binnen de school kleurde het beeld dat kinderen van de wereld vormden. Ze voelden zich op iederwijs Lopik serieus genomen en namen daardoor verantwoordelijkheid voor hun directe leefomgeving. Ouders gaven aan dat dit ook doorwerkte in de thuissituatie. Kinderen hadden het gevoel dat ze veel verantwoordelijkheid konden dragen en leiding konden nemen en waren soms verontwaardigd of gefrustreerd als bleek dat leerkrachten op hun nieuwe school ervan uitgingen dat dit voorbehouden was aan de volwassenen.

VRIENDSCHAP

Over vriendschappen werd gezegd dat die op iederwijs Lopik vaak diepgaand en bijzonder waren. Bij de pubers was er geen aparte groep jongens en meiden. Bijna iedereen kon met elkaar overweg en bij mensen met wie het klikte, ontstond vaak intensief contact. Er werd veel gestoeid en geknuffeld. In eindeloze gesprekken werden ervaringen en ideeën uitgewisseld. Eén van de pubers gaf aan dat de vriendschap zo diep ging, omdat er ook tijd en aandacht was om diepgaande meningsverschillen en onbegrip in de relatie uit te werken. Doordat de groep vrij klein was (ongeveer 20 kinderen van 12 jaar en ouder), kon je ook niet echt om elkaar heen. Een nadeel vonden ze wel dat de groep te klein was om liefdesrelaties aan te gaan, terwijl dat op hun leeftijd wel belangrijk was.

De kinderen tussen de 6 en 12 gaven ook aan dat de vriendschappen bijzonder waren, maar hier kwam het doordat in spel heel veel uitgezocht kon worden. Hoe speel je met een grote groep kinderen oorlogje op een manier die goed is voor iedereen? Ze moesten samen conflicten aangaan en oplossen en, door de kleine groep, soms ook met mensen die hen niet meteen goed lagen. Doordat ze er dan toch uitkwamen samen, ontstond respect en vriendschap.

Ook ouders gaven aan dat ze zich ontwikkeld hebben doordat hun kind op iederwijs Lopik was. Bijvoorbeeld dat ze geleerd hadden om op een andere manier naar hun kinderen te kijken en ook nieuwe manieren hadden gevonden om met hun kinderen om te gaan. Hierdoor kon eventuele spanning in de relatie met hun kinderen verminderen en werden patronen duidelijk die voorheen tot verwarring leidden. Ouders gaven aan dat ze het waardeerden dat er vanuit de school de uitnodiging tot zelfreflectie op ouderschap was en dat de dagelijkse werkelijkheid op school voor hen soms een voorbeeldfunctie had.

De volledige lijst van uitspraken die gedaan zijn, staat in bijlage 10. Bijna alles wat daar genoemd wordt heeft te maken met ontwikkelingen in autonomie en relatie. Competenties komen vooral naar voren in dat mensen een beter of ruimer beeld hebben van hoe ze (kunnen) leren, hoe je motivatie en nieuwsgierigheid kunt gebruiken en dat ze zich bewust zijn van hun brede algemene kennis.

Ik weet nu dat ik van mezelf ben
En niet van iemand anders
-Jochem, 11 jaar-

Ze kunnen zich conformeren
als het nodig is
Maar raken zichzelf dan niet meer kwijt
-Jet, ouder PO/VO-

Door iederwijs nieuwe mogelijkheden ontdekt
in de omgang met onze kinderen
Blik naar binnen
Waar sta ik? En wat wil ik?
-Jop, ouder PO/VO-

4.8 LEERKRACHTEN

Alle bovenstaande resultaten zijn hoofdzakelijk antwoorden op de onderzoeksvraag vanuit het gezichtspunt van de kinderen en in mindere mate vanuit de ouders. Om een completer beeld te krijgen leek het mij echter ook interessant om te weten hoe leerkrachten de overstap ervaren hebben. Hierbij gaat het dan om de leerkrachten van scholen waar de kinderen naar toe zijn gegaan. Er is gekozen om alleen de leerkrachten te bevragen die meerdere kinderen van Iederwijs Lopik in de klas hadden gekregen en/of die kinderen in de klas hadden gekregen die lang op Iederwijs waren geweest. In het schema hieronder is een overzicht van de vijf bezoeken.

	1	2	3	4	5
School	Regulier PO	Regulier PO	Vernieuwend PO	Regulier VO	Vernieuwend VO
Geïnterviewde	Leerkracht groep 4	Leerkracht groep 7	Directeur	mentor	Afdelings-coördinator
Aantal kinderen	1	3	5	1	4
Tijd op Iederwijs	5 jaar	1.5 1.5 2.8 jaar	0.8 1.9 2.0 5.1 5.8 jaar	2.3 jaar	3.0 3.5 6.5 6.5 jaar
Groep/klas	4	6 en 7	1,3,4 en 7	Brugklas H/V	1 en 3 HV, 2x 4 Vwo
Tijd tussen Iederwijs en interview	10 maanden	7 10 22 maanden	5 15 (3x) 43 maanden	11 maanden	18 maanden

Tabel 5: Overzicht van de interviews met leerkrachten van de scholen van uitstroom

Het is niet mogelijk om uit de resultaten van de interviews eenduidige conclusies te trekken. Zoals één van de leerkrachten aan gaf: ieder kind is anders. Daarnaast is het moeilijk te onderscheiden welke effecten veroorzaakt worden door hun tijd op Iederwijs en wat bepaald wordt door karakter of aanleg. Hier volgen punten die door meerdere mensen genoemd worden en opmerkingen die interessant zijn om mee te nemen voor de toekomst. Details van de interviews kunnen gevonden worden in de citaten van docenten in de toegift.

Ze zijn serieus en gretig

Ze weten waarvoor ze komen

-docent VO-

Juist geen problemen met kinderen van Iederwijs:

Hun omgang met andere kinderen

is respectvoller

- leerkracht PO-

Amicaal naar leerkrachten

maar nooit verzet

Niet autoriteitsgevoelig

maar zet zich ook niet af

-leerkracht PO-

- Leerlingen van Iederwijs Lopik worden ervaren als bovengemiddeld ontwikkeld in sociale vaardigheden en conflicthantering. Ze zijn creatief en verbaal sterk. Contacten tussen leerkrachten en kinderen worden als positief ervaren.
- Over het algemeen zijn leerkrachten tevreden over hoe de kinderen van Iederwijs Lopik het doen in de klas. Eventuele achterstanden worden aangepakt en de drive om goede resultaten te behalen is groot. Ze zijn gemotiveerd in hun aanpak.
- Een klacht die meerdere keren gehoord werd was dat leerkrachten graag meer informatie hadden gehad over de cognitieve ontwikkeling van kinderen voor ze op school kwamen. Als schoolverslagen van Iederwijs Lopik opgevraagd werden, gaven deze vaak wel een goed beeld van het kind dat de overstap maakte, maar waren weinig concreet over de cognitieve vorderingen. Toetsresultaten en handelingsplannen waren meestal niet voorhanden. Dit maakte het voor scholen moeilijk om in te schatten waar de kinderen geplaatst moesten worden en wat er aan extra begeleiding nodig was.

Er moet hierbij opgemerkt worden dat de verschillen tussen de scholen soms groot waren: er was een VO school waar allemaal kinderen heen gingen die gemakkelijk leerden en op sociaal gebied weinig problemen hadden en er was ook een PO school waarvan alle leerlingen die daar naar toe gingen, kinderen waren die extra begeleiding nodig hadden op cognitief en/of sociaal gebied. Leerkrachten hadden daardoor heel verschillende indrukken van Iederwijs als vooropleiding en ook verschillende wensen voor toekomstig contact.

5. DISCUSSIE

Voor er uit alle bovenstaande resultaten conclusies getrokken kunnen worden, zijn een aantal elementen nog interessant om nader te bekijken.

1. Perspectief van het onderzoek
2. Onderscheid PO en VO
3. De lengte van tijd die kinderen op Iederwijs Lopik waren
4. Onderpresteren
5. Voorbereiding op doorstroming

5.1 PERSPECTIEF VAN HET ONDERZOEK

Welke conclusies zijn er te trekken uit de uitkomsten van dit onderzoek? De groep respondenten is beperkt, maar bijna maximaal gezien de uitstroom in de tijd dat de school bestaat heeft. Een deel van de gevraagde informatie is meetbaar, maar een deel is beeldvorming. En daarbij is het beeld van het kind op de situatie als uitgangspunt genomen.

Samenwerken en afspraken maken
gaat heel goed
met kinderen van Iederwijs
-docent VO-

Ze komen uit een praatcultuur
en zijn sociaal vaardig
Veel vaardiger dan leerlingen
uit het reguliere onderwijs
- leerkracht PO-

Ze hebben alles wel gedaan
maar het is niet echt ingeslepen
-docent VO-

Dit is een manier die past bij hoe er met elkaar omgegaan werd op Iederwijs: iedereen is expert op het gebied van zijn eigen leven. Dus naast een aantal meetbare feiten wordt in dit rapport vooral beschreven hoe mensen het ervaren hebben: kinderen, ouders en leerkrachten. Dat is moeilijk in cijfers te vangen en de waarde zit waarschijnlijk vooral in het beeld en de grote lijnen.

5.2 ONDERSCHIED PO EN VO

In het beschrijven van de resultaten is vaak onderscheid gemaakt tussen PO en VO. Op Iederwijs Lopik bestond dit onderscheid niet. Alle activiteiten waren altijd open voor alle leeftijden. Zo kwam het voor dat een 11-jarige biologie op het niveau van 4 Vwo volgde en een 14-jarige goed leerde klokkijken. Maar in onze maatschappij is het onderscheid tussen PO en VO wel belangrijk en omdat dit in de resultaten vaak interessante verschillen opleverde, is het hier toch gebruikt.

5.3 LENGTE IEDERWIJS-TIJD

Wat opviel op Iederwijs Lopik is dat leerlingen weinig problemen hadden met veranderen van school. De gemiddelde tijd dat kinderen op Iederwijs waren was ongeveer 2.5 jaar. Dit is niet helemaal een realistisch getal, omdat 60% van de kinderen van de tweede interviewgroep uitstroomde vanwege de sluiting van de school. Maar ook als je alleen naar het gemiddelde van de eerste groep van interviews kijkt, kom je ongeveer op dat getal uit. Betekent dit dat het geen goede school was, omdat iedereen na een paar jaar weer vertrekt en bijna niemand hier echt zijn middelbare school afmaakte? Deze conclusie zou te kort door de bocht zijn. De aangegeven redenen van vertrek en onze ervaringen wijzen op een ander beeld. Wat wij zagen is dat kinderen die bij ons op school kwamen eerst bezig gingen met wat er op dat moment voor hen aan bod was. Vaak was dat een inhaalslag op emotioneel of sociaal vlak. Als ze dan na een aantal maanden weer het gevoel hadden terug te zijn bij zichzelf, kwam langzaam de toekomst weer in beeld. Dan werd er geëxperimenteerd: Welke lessen vind ik leuk? Wat past er bij mij? Hoe leer ik graag? Wat is voor mij een fijne indeling van de dag? Hoeveel tijd wil ik met roostervakken bezig zijn en hoeveel tijd wil ik houden voor vrije invulling? Hoe ga ik om met tegenzin?

Na verloop van tijd werd dan steeds duidelijker voor een kind waar het heen wilde, wat het in de toekomst wilde bereiken en welk pad het het liefst zou gaan. En voor het doel dat dan in zicht kwam, was Iederwijs Lopik vaak niet de meest geschikte plek. Snel je diploma halen, kan beter op een Vavo. Beroepsopleidingen vind je bij het MBO. Meer structuur en vast aanbod is gemakkelijker te krijgen op een reguliere basisschool. Het was mooi om te zien dat de kinderen op Iederwijs Lopik het gevoel hadden dat ze konden kiezen uit alles wat deze wereld te bieden had en dat ze datgene konden kiezen wat het beste bij hen paste. Ze ervoeren niet dat hun schoolloopbaan al min of meer vaststond tot het einde van hun

Ik heb ook moeilijke tijden gehad op Iederwijs
Dat heeft geleid tot het ontdekken
van andere kanten van mezelf
Heeft een stuk volwassenheid opgeleverd

-Yana, 15 jaar-

Eerst was ik superbang voor verandering
En nu niet meer
Dat helpt me nu ik bezig ben met
opleiding, sport en werk

-Louki, 17 jaar-

Op Iederwijs is er vrijheid in tijd
Je kan je eigen afspraken maken
en zelf je tijd indelen
Het wordt niet voor je bepaald

-Sil, 11 jaar-

middelbare school of beroepsopleiding. In tegendeel: er was vrijheid en ruimte in hun denken over de toekomst. Daarom stroomden kinderen door; niet omdat lederwijs Lopik geen goede plek was, maar omdat ergens voor hen een betere plek was.

5.4 ONDERPRESTEREN

Er zijn mensen die bang zijn dat kinderen door de vrijheid op lederwijs gaan onderpresteren. Wat hebben wij wat dat betreft gezien? Als algemeen commentaar kan ik hierover zeggen dat kinderen soms periodes hadden dat zij onderpresteerden op cognitief niveau, maar dat was vooral voor henzelf meestal een onbevredigende situatie. Soms waren andere ontwikkelingen voor hen op dat moment belangrijker en soms was het een noodzakelijke stap in duidelijk krijgen wat ze nou precies wilden met hun leven. Maar we hebben vooral gezien dat de tijd op lederwijs Lopik kinderen een 'boost' gaf om weer te gaan genieten van leren. Als de druk van buitenaf wegviel was er weer ruimte voor intrinsieke motivatie. Dan bleek keer op keer hoe ontzettend leergierig kinderen zijn, ook al leidt hun nieuwsgierigheid niet altijd naar de zaken die de maatschappij bovenaan de lijst stelt.

Alle kinderen zijn zo hun eigen pad gegaan met een eigen verhaal. Een paar voorbeelden. Eén jongen werd halverwege groep 8 van het reguliere onderwijs ingeschat op praktijkonderwijs; na anderhalf jaar lederwijs doet hij nu Vmbo-t. Een meisje dat het op 2 Vmbo-scholen niet redde en al een jaar thuis zat, stroomde na anderhalf jaar lederwijs in op MBO niveau 3. Dan is er het verhaal van een meisje dat aan het begin van 3 HV naar lederwijs kwam en tweeënhalf jaar later naar het MBO gaat, maar dan wel de verkorte opleiding (3 jaar in 1 jaar). Of de leerling die naar de Vavo gaat en daar haar Havo diploma haalt, terwijl Vwo er ook in zou zitten. Maar de Vavo kent geen tweejarig Vwo aanbod. Zij haalde haar Havo diploma in 1 jaar en doet nou een HBO propedeuse als opstap naar het WO.

Niemand heeft lederwijs Lopik verlaten met een volledig diploma, maar alle kinderen hadden het gevoel op het juiste pad te zijn en niet in een doodlopende straat. Ze zien hun weg en gaan die.

Alle gegevens en ervaringen overziend is er geen bewijs voor fundamenteel onderpresteren als gevolg van het onderwijssysteem dat op lederwijs Lopik gehanteerd werd. Kinderen legden soms in een bepaalde periode hun prioriteiten ergens anders dan op de reguliere schoolvakken en ontwikkelden zich daardoor op een andere manier. Het hangt er dan van af hoe je onderpresteren definieert en meet. Onze ervaring was dat kinderen altijd met iets bezig waren wat voor hen op dat moment belangrijk was. Ter illustratie de volgende uitspraak van een jongen van 12:

Doordat er op lederwijs geen dingen in mijn hoofd gestopt werden
Had ik veel ruimte in mijn hoofd. Ik heb veel gesprekken gevoerd
Soms ook discussies die er helemaal niet toe doen
Het was leuk om te denken over de wereld om mij heen
In mijn hoofd paste ik dan de stukjes in elkaar
En maakte er één geheel van

- Marijn, 16 jaar-

Ik pas me wel aan, maar het is mijn eigen keuze
Ik geef er mijn eigen draai aan
Je leven wordt niet erg beïnvloed door anderen
Je kiest zelf

-Pepijn, 15 jaar-

Elke dag was dierbaar. Geen dag was niet de moeite waard. Ook als ik “niets” had gedaan, had ik rondgehangen en van alles gedaan in mijn hoofd; nagedacht.

–Benjamin, 12 jaar–

5.5 VOORBEREIDING OVERSTAP

Als de keuze voor een overstap ruim op tijd gemaakt werd was er tijd om de overstap voor te bereiden. Een aantal kinderen nam daar 3 maanden tot een jaar de tijd voor. Daarin kon bijvoorbeeld geoefend worden met niveaus en vaardigheden die er van hen verwacht werden (zoals het schrijven van teksten en boekverslagen of het oefenen met toetsen), maar niet iedereen koos daar voor. Bij pubers leidde het vertrek van vrienden soms tot een versnelde uitstroom. De tijd voor begeleiding bij de overstap was dan soms (te) kort. Hierdoor kwamen niet alle kinderen goed voorbereid op hun vervolg opleiding aan en was een inhaalslag nodig in de eerste maanden op hun nieuwe school.

6. CONCLUSIES

Over het algemeen genomen werd de overgang van Iederwijs naar een andere school niet als erg problematisch ervaren. Een meerderheid van de kinderen had wel wat gaten in zijn kennis, of had een aantal weken nodig om te wennen aan een andere manier van werken, maar het kostte hen niet veel moeite om zich aan te passen aan de nieuwe situatie. Vooral de kinderen die zelf voor de overstap hadden gekozen, vonden het niet erg om even extra hun schouders er onder te zetten. Alle kinderen wilden toch het liefst zo snel mogelijk gewoon mee draaien met de rest van de klas. Ook sociaal gezien leverde de overstap weinig problemen. Iederwijskinderen zijn sociaal vaardig, bereid om anderen te ontmoeten en nieuwe uitdagingen aan te gaan.

Een aantal kinderen ‘verloor’ een jaar of soms twee, maar ervoeren dat niet als verloren tijd. Er waren ook kinderen die tijd ‘wonnen’ in hun schoolloopbaan. Spijt van een keuze voor Iederwijs Lopik is nergens naar voren gekomen.

Terugkijkend op de tijd die ze door hebben gebracht op Iederwijs Lopik zien alle ouders en kinderen veel groei en ontwikkeling. De absolute waarde daarvan is moeilijk te meten, want iedereen groeit en ontwikkelt altijd. Wel is het opvallend dat bijna iedereen hun hele ontwikkeling en hun schooltijd als heel positief en waardevol heeft ervaren. Daarin verschillen deze mensen mijns inziens van de meeste leeftijdsgenoten en hun ouders.

Op Iederwijs ben ik me bewust geworden van mijn worsteling met tijdsdruk
 Op Iederwijs kon je ademhalen.
 Je hoefde je daar niet in bochten te wringen om erbij te horen:
 Iedereen nam je zoals je was.
 Dat een mens gewoon is wie hij is.
 Iederwijs heeft me breed laten kijken en reëel laten denken
 Dat je niet voor dingen wegl loopt
 Als je jezelf ontdekt door spelen, loop je vanzelf overal tegenaan
 Er gebeurt op Iederwijs veel meer dan je ziet

–Manja, 19 jaar–

TOEGIFT VAN CITATEN

Als toegift staan hieronder citaten uit de interviews. Ze zijn gerangschikt in verschillende thema's. De eerste vijf gaan over de situatie op de nieuwe school waar leerlingen nu zitten. De andere vijf thema's gaan over Iederwijs Lopik.

Nieuwe school:

1. Werkwijze
2. Sociale kanten
3. Omgang met docenten
4. Aanbod
5. Opbrengst van de overstap

Iederwijs Lopik:

6. Redenen voor vertrek
7. Effecten op verdere loopbaan
8. Intrinsieke motivatie/werkhouding
9. Sociale vaardigheden
10. Zelfbewustzijn

Blauw katern: uitspraken van leerlingen

Oranjebruin katern: uitspraken van ouders

Paars katern: uitspraken van docenten

1. Nieuwe school: over de werkwijze

Als ik thuiskom ben ik te moe voor huiswerk, moe van het aanpassen en de hoeveelheid informatie die ik met tegenzin moet onthouden. -Thijs, 14 jaar-

Aan het einde van de ochtend voel ik me moe en sloom; dat had ik op Iederwijs Lopik nooit, die vermoeidheid! Iederwijs lijkt soms een droom. Deze nieuwe school is minder vrij: het voelt als een gevangenis. Alles is hier lastig: pauze, eten, stilzitten, regels! Het is de 1-regelschool: zoveel regels dat het één grote regel is. Ik vind het nog stom, maar ik heb er geen last meer van. -Jitske, 10 jaar-

Geen geluid mogen maken en de hele tijd rustig zijn: dat is raar en lastig. -Floris, 10 jaar-

Moeilijk is ook dat moment van eten vaststaat. En je hebt maar 10 minuten. -Tess, 12 jaar-

Eerst vond ik het even spannend: kan ik het nog? Bij de eerste toets was ik nerveus: moet je uit je hoofd leren of logisch nadenken? -Sanne, 18 jaar-

Ik ben anders dan anderen doordat ik mijn nieuwsgierigheid heb behouden. -Ruth, 17 jaar-

De Vavo is niet de ideale weg voor mij, de mensen zijn ok, maar ik heb geen zin om te leren. Leren binnen sociale relaties is ok; vakken leren in lesvorm is niet leuk. -Adam, 20 jaar-

De interne motivatie voor leren verdwijnt in het reguliere onderwijs weer heel snel. -Beverly, VO-ouder-

Hij vindt de cijfers niet belangrijk, maar wil het gewoon snappen. Stelt vaak te moeilijke vragen. Dat vinden andere leerlingen raar. Het is een Iederwijsmentaliteit. -Tjitske, VO-ouder-

Docenten zijn verbaasd dat hij zo makkelijk de overstap maakt van Iederwijs naar regulier; zowel qua werkwijze als cognitief. Leren kost eigenlijk weinig tijd als de leerzin er is. -Maria, ouder VO-

In begin had hij moeite met weinig kunnen spelen. Hij kon het toen nog niet overzien. Maar hij heeft een goed aanpassingsvermogen; het is nu geen probleem meer. Op je beurt moeten wachten, aandacht uitstellen: gaat nu ook veel beter. -leerkracht PO-

Voor de één is onze werkwijze niet moeilijk; hij is makkelijk stuurbaar als hij weet waarom het is. Voor de ander is het veel lastiger; die doet onhandige dingen en voorstellen. -leerkracht PO-

Slechts één kind vond hoe we hier werken lastig en heeft lang nodig gehad om de juiste motivatie te vinden. Een ander zat de eerste twee dagen in de weerstand. De andere kinderen hoor ik daar niet over. Hun werkhouding in werktijd is hetzelfde als andere kinderen. -leerkracht PO-

Eén van de jonge kinderen wilde niet gedwongen worden om een plan voor de dag te maken. Allemaal moesten ze erg wennen aan het maken van een plan. -leerkracht PO-

Ik zie dat hij gedijt bij duidelijke structuur. -docent VO-

2. Nieuwe school: over de sociale kanten

In het begin vond ik de nieuwe plek moeilijk. Er werd gepest. Later begreep ik steeds beter hoe het in elkaar zat. Ik was anders, niet stoer genoeg. -Melle, 14 jaar-

Ik heb me inmiddels wel een beetje aangepast. Ik probeer bij mezelf te blijven en toch het spelletje mee te spelen. -Thijs, 14 jaar-

Op mijn nieuwe school lijkt het wel verboden om met jongens om te gaan. Het is helemaal anders: hoe je eruit ziet is belangrijk. Ik mis het samen-gevoel. Hier krijg ik eelt op mijn ziel. -Tess, 12 jaar-

Ik zoek de mensen op die bij mij passen: mensen die vrijwillig terug naar school zijn gegaan. Dit is niet een plek waar ik echt gelukkig ga worden. -Louki, 17 jaar-

Moeilijk dat het zo prestatiegericht is, dat mensen zich nu al druk maken over het eindexamen. -Yana, 15 jaar-

Op Iederwijs Lopik was er geen verschil tussen jongens en meisjes. Dat is nu wel anders, maar niet heel erg. -Pepijn, 15 jaar-

Het is echt heel anders. Kinderen hier staan niet open voor andere dingen. Ik praat mee over koetjes en kalfjes en zoek mensen die zijn zoals ik. Daardoor is het soms vervelend om naar school te gaan. Het geeft soms problemen als mensen me niet accepteren zoals ik ben. Nu wil ik weer vakantie. -Josephine, 15 jaar-

De kinderen tonen weinig respect voor elkaar, hoe ze met elkaar omgaan. Het is echt zo'n 'school'. Ik vind het echt niets! Ik doe niet mee. Ik ga niet naar die school voor de kinderen. Ik ben anders dan anderen, doordat zij onwetend zijn over hoe het anders kan. Ik probeer niet om dat in te brengen. Dat helpt niet in dit systeem. Ze begrijpen het waarschijnlijk wel en zouden het ook wel anders willen, maar weten niet hoe dat zou moeten in dit systeem. -Rob, 16 jaar-

De kinderen kwamen binnen zonder etiketje, maar één van hen heeft een lastige persoonlijkheid en werd onderhuids gepest. Nadat er aanwijsbaar iets gebeurd is, is het uitgepraat. Een van hen heeft last van kliekjesvorming/pesten en dominante kinderen. -leerkracht PO-

Eén meisje had moeite met de grote hoeveelheid mensen die er rondliepen en ook dat die mensen op een andere manier met je om gaan (niet plezierig). Verder geeft het juist geen problemen met kinderen van lederwijs: de omgang van hen met andere kinderen is respectvoller. De ouders van lederwijs zijn ook fijn voor ons; ze kunnen makkelijk meegenomen worden in de visie van de school. -leerkracht PO-

Twee van de leerlingen hadden moeite om initiatief te nemen in zo'n grote groep (leerjaar van ongeveer 75 leerlingen). Contacten met medeleerlingen gaan heel goed. -docent VO-

3. Nieuwe school: over de omgang met leerkrachten

Er is meer afstand tussen volwassenen en kinderen. Ik stap niet meer zo makkelijk op volwassenen af als op lederwijs. Ik ga er nog wel heen om dingen te vragen/bespreken. Dat wordt wel gewaardeerd. Toetsen went. Onverwachte SO's zijn nog steeds niet leuk. De leraar zegt: "even een SO-tje voor het gevoel" Dan denk ik: "wat voor gevoel zoek jij???" Nu denk ik: kom maar op! -Jillis, 12 jaar-

Als ik voor mezelf ga staan kom ik in de problemen. Ik mag niet zeggen wat voor mij belangrijk is, terwijl ze wel zeggen dat het mag. -Thijs, 14 jaar-

De leraren zijn groter, maar zij denken nog steeds dat volwassenen meer te zeggen hebben dan kinderen; dat kinderen geen leiding kunnen nemen bijvoorbeeld. Ze denken dat je daar groot voor moet zijn. -Sil, 11 jaar-

De regels zijn onredelijk omdat er geen tijd is om conflicten op een andere manier op te lossen. -Vonne, 11 jaar-

Weet je wat raar is? Op mijn nieuwe school zijn er aparte ruimtes voor volwassenen! Daar mag je niet komen! -Marik, 8 jaar-

Ik heb bijna nooit mijn dagplan af. Ik vind dat ik genoeg heb gedaan en de juf vindt dat ik meer moet doen. -Jochem, 11 jaar-

Dat ik soms dingen niet doe komt niet door lederwijs, Het zit in mij. Ik denk: wat heb ik er aan? Als ik er iets aan heb doe ik het, anders ga ik terug naar de leraar en leg uit waarom ik het niet doe. -Elin, 16 jaar-

Je moet even leren hoe vragen gesteld worden en wat ze verwachten: 1 week wennen. -Benjamin, 12 jaar-

Ik vind het fijn dat ik aangesproken word als ik dingen niet af heb. -Joost, 14 jaar-

Binnen 2 weken had hij de zesjescultuur door: huiswerk betekent: zorgen dat je het snapt en je moet je docenten kennen om in te schatten wat je moet doen. -Beverly, ouder VO-

Ze wordt als brutaal gezien als ze de leerkracht ergens op aanspreekt. -Marja, ouder PO-

Hij heeft op Iederwijs Lopik meer vertrouwen gekregen in volwassenen die les geven. De intimidatie door hiërarchische volwassenen is verdwenen. De nieuwe school is formeler, maar hij blijft toch open naar de volwassenen toe. -Maria, ouder VO-

Hij is gewend aan een opener en vrijere omgang met leerkrachten. Niet altijd beleefd. Meer een maatjesverhouding. Hij is amicaal naar leerkrachten, maar nooit verzet. Niet autoriteitsgevoelig, maar zet zich ook niet af. -leerkracht PO-

De omgang docenten-leerlingen is op deze school niet heel anders dan op Iederwijs. De afstand is hier ook vrij klein. -docent VO-

4. Nieuwe school: over aanbod

De kinderen van Iederwijs doen aan alles mee. Eén probeerde om zelfs nog meer te doen. De ander werkte serieus maar trok niet aan de bel als het niet ging. Hij heeft het onderschat. De één heeft meer structuur nodig dan de ander. -docent VO-

Hij vindt het aanbod heel interessant. Hij doet alles moeiteloos mee. Hij lijkt veel te begrijpen. -leerkracht PO-

Eén van de kinderen pakt het zo op. Is heel pienter. Qua lesstof weinig problemen, behalve spelling. -leerkracht PO-

Bij rekenen is er nooit een achterstand geweest alleen qua manier van werken. Met taal is hij nu ook helemaal bij. Er zijn nu geen hiaten meer, alleen nog met lezen. Spelling was moeilijk. Hij haalt de achterstand in: bij dictees heeft hij nu nul fout. -leerkracht PO-

Er zijn leesachterstanden, maar ze maken een snelle inhaalslag. Bijvoorbeeld als inzichtelijk wordt wat iemand al kan. De taaldingen halen ze vrij vlot in. Spelling: is lastiger in te halen. -leerkracht PO-

Wiskunde en Duits waren het lastigst. Maatschappijvakken geen probleem. -docent VO-

Bij rekenen was hij meer dan een jaar achter. Hij heeft de vreemdste gedachtekronkels. Bij ontleden en zinsbouw heeft hij voorgaande oefeningen gemist. -leerkracht PO-

Er waren geen problemen die specifiek met Iederwijs te maken hadden. Dat komt dan door de kinderen: wie of hoe ze zijn. -leerkracht PO-

Problemen zijn er niet: niveau is goed. Hij doet het heel goed. Hij is heel trouw. -docent VO-

Van één leerling was het moeilijk in te schatten wat hij aan kon. We hebben overwogen om te testen, maar dat is niet gedaan. -docent VO-

Bij wiskunde ging de aansluiting lastig doordat met een andere methode gewerkt werd. Ik merkte ook dat bij wiskunde er niet genoeg geautomatiseerd was om het tempo bij te houden en vervolgstappen te kunnen doen. Ze hadden alles wel een keer gedaan, maar het was niet ingeslepen. -docent VO-

5. Nieuwe school: over de opbrengst van de overstap

De overstap levert op dat ik andere mensen ontmoet dan lederwijsmensen en dat ik leer om daarmee om te gaan. Maar het zijn toch niet echt mijn mensen, dus diploma halen en dan weer weg. -Josephine, 15 jaar-

De overstap heet mij opgeleverd dat ik weer verder ga. Ik heb duidelijk gekregen wat ik wil doen en wat ik kan. -Renee, 17 jaar-

Ik vind het leuk om te zien hoe anderen "school" ervaren. -Ruth 17 jaar-

Ik heb het gevoel dat ik weer verder ga in mijn ontwikkeling. Alle leerlingen hebben hier hetzelfde doel en dat doel is duidelijk. -Pepijn, 15 jaar-

Ik ben zielsgelukkig op mijn stageplek: ervaring met kinderen. leuke werkplek, leuke begeleider. Er is een klik met mijn medestudenten doordat we het soort werk en de passie delen. -Sanne, 18 jaar-

Wat de overstap mijn kind oplevert is het bewijs dat zij het kan. -Renée VO ouder-

6. Iederwijs: over redenen om over te stappen en gaten in de kennis

Mijn ouders wilde dat ik mijn diploma haalde, maar ik kon de discipline niet opbrengen om dat op Iederwijs te doen. -Adam, 20 jaar-

Ik had een achterstand bij Wiskunde. Die heb ik ingehaald in zomervakantie en dat is nu ok. Teksten schrijven daar heb ik nog veel aan te leren. -Yana, 15 jaar-

Ik had een achterstand bij: rekenen (ondertussen ingehaald), stilzitten, niks zeggen, schrijven (spelling en handschrift: nog steeds achterstand, ik schrijf nog langzaam en heb spelling niet gehad). -Jitske, 10 jaar-

Ik ben overgestapt omdat ik bang was om een te lage opleiding te krijgen. De lokroep van het spelen was te groot. Ik vond het soms moeilijk om naar lessen toe te gaan. Daarnaast gingen veel vrienden van school. -Kai, 11 jaar-

De manier van vragen beantwoorden is iets dat je moet leren; ik ben niet de enige die dat mist, dus eigenlijk heb ik geen achterstand. Ik had het zwaarder verwacht. -Ruth, 17 jaar-

Ik wilde graag gaan werken en iets anders gaan doen, iets met reizen; ik had niets meer te halen bij lederwijs. -Manja, 19 jaar-

Ik was gewoon klaar. Ik was te oud om nog op zo'n soort school te zitten. Ik was klaar qua leeftijd. Als er niet veel VO-ers weg waren gegaan dan had ik misschien nog wel willen blijven. Door ziekte was ik er pas net aan toegekomen om na te denken over mijn toekomst. -Merel, 20 jaar-

Handschrift had ze lang niet gedaan. Op haar nieuwe school schaamde ze zich voor achterstand. Ook had ze nog nooit boekbesprekingen of presentaties gehouden. -Wim, PO-ouder-

Het oppakken van het cognitieve stuk doet zijn zelfvertrouwen goed. Dat was op lederwijs denk ik niet gelukt. Dat kan dan een steeds grotere blokkade worden. -Erik, PO/VO ouder-

Als school moet je heel veel uitzoeken van lederwijskinderen: waar staan ze? Kinderen met minder capaciteit vallen volgens mij buiten de boot op lederwijs. Onderzoek was in het reguliere onderwijs al veel eerder opgestart geweest. -leerkracht PO-

De overgang naar het reguliere onderwijs zou je makkelijker kunnen maken door bijvoorbeeld vast boekjes mee te geven. Nu moet hij het stapsgewijs opbouwen in de klas. Ook bijvoorbeeld vast een keer de nieuwe juf laten ontmoeten. Zo geef je het vertrouwen dat het goed komt. Sociaal emotioneel zit hij in groep 6, maar qua inhoud/basis in groep 5. Ik ben benieuwd naar zijn verdere loopbaan. -leerkracht PO-

Kinderen moeten volgens mij af en toe ook horen wat er niet goed gaat; de eisen waaraan ze moeten voldoen. Een onderwijskundig rapport bij de overstap van lederwijs zou fijn zijn; dingen op papier. Dan heb je een startpunt. Dankzij deze ervaring met lederwijs voel ik weer waarom ik die papierzooi doe. Vooral als er een probleem is met de leerstof. Het geeft de mogelijkheid om lijnen te zien op de lange termijn. Als ik bij één van hen meer geweten had, had ik me afgevraagd of we dit wel aan konden. -leerkracht PO-

Bij de overstap hebben we wel informatie van de ouders gekregen, maar informatie van de school ontbreekt. Wij zouden graag meer informatie willen: hoe functioneert dit kind? Leerstijlen? Sociaal-emotioneel? Advies aan lederwijs over sturing versus autonomie. Bv leesproces: wat doe je als dat niet op gang komt? Kun je kinderen soms niet beter sturing geven om ze een drempel over te helpen? Is ook onze worsteling. Als we het doen zien we dat de ontwikkeling sneller gaat. Je moet wel goed naar het kind kijken. In sommige gevallen kun je het het kind gemakkelijker maken. -leerkracht PO-

Ik kan andere scholen zonder twijfel aanbevelen om kinderen van lederwijs Lopik aan te nemen. -docent VO-

7. Iederwijs: over de verdere loopbaan

Ik heb zelf mijn opleiding uitgezocht en geregeld. Met dank aan Iederwijs. -Renee, 17 jaar-

Van Iederwijs Lopik neem ik mee dat ik mijn eigen weg kan volgen en die naleven, zodat een droom ook werkelijkheid kan worden. -Yana, 15 jaar-

Toen ik instroomde heb ik het voorbereidend jaar overgeslagen. Het gaat heel goed, vooral de praktijk. -Evi, 17 jaar-

Ik heb op Iederwijs ontdekt hoe de wereld in elkaar zit en wat ik wil in de toekomst. -Josephine, 15 jaar-

Achterstanden? Absoluut niet: ik had alleen maar voorstanden! Door Iederwijs zijn economische vakken en maatschappijvakken voor mij bekend en het is makkelijk te begrijpen hoe het in elkaar zit. Sociale vakken binnen mijn studie gaan niet over begrijpen, maar over voelen. Dat is voor mij makkelijk. Ik doe het al goed vanuit mezelf. Het gevoel zit ingebouwd, maar Iederwijs heeft me er mee leren omgaan. -Sanne, 18 jaar-

Ik ben blij dat ze het meegemaakt heeft; ze heeft nu een breder beeld van wat een school kan zijn. Ze weet nu dat je ook op een andere manier kan leren. Ze weet dat al die regels in principe niet nodig zijn om met een groep samen ergens te komen. -Arjen, ouder PO-

8. Iederwijs: over intrinsieke motivatie en werkhouding

Het werken met deadlines is voor mij makkelijker sinds Iederwijs: je doet gewoon je best en dat is dan wat er is. Het zegt niets over jou. Als het vervolgens niet goed is, kun je een andere keuze maken. -Manja, 19 jaar-

Door Iederwijs wordt je eigenwijs. Je blijft vragen stellen. Je past je aan uit eigen wil. Je hebt controle over je eigen leven. -Pepijn, 15 jaar-

Ze heeft achterstanden ingehaald door haar eigen drive. Nu is leren een eigen keus. Ze is gericht op zoek, met een plan bezig voor de toekomst. De basis ligt bij Iederwijs. -Marie-José, ouder PO-

Het 'willen leren' is weer teruggekomen op Iederwijs Lopik. Hij heeft geleerd inzicht te krijgen in zijn keuzes. Nu is hij in de brugklas al bezig met profielen en keuzes voor de toekomst. Dat komt ook door Iederwijs: door samen te werken met oudere kinderen. Daardoor is er meer reflectie. De grond is rijp gemaakt, een weefsel met oriëntatiepunten. Daar past later alles in. Bruggetjes maken is dan makkelijk. Hij weet nu ook dat je dingen op een ander manier kan bereiken. Op Iederwijs Lopik heeft hij ook geleerd goed te plannen, dingen goed op orde te hebben; en zelf verantwoordelijk te voelen. -Maria, ouder VO-

Zijn goede werkhouding is begonnen op Iederwijs Lopik. Hij hoeft nu niet meer te vechten voor zijn vrijheid: die heeft hij al gehad. Hij hoeft niet meer te keten en af te zetten. Op Iederwijs heeft hij geleerd om keuzes te maken. -Hanne, ouder VO-

Ze hebben een brede interesse en de drive om goed te presteren. Ze weten waarvoor ze komen. In de beginfase waren ze fanatieker dan de rest, vooral voor maatschappelijke dingen als leerlingenraad en stage. Nu meer zoals de anderen, reëler, maar ze zijn nog wel steeds zeer betrokken. Hun interesse is meer dan alleen examen-gericht. Ook is hun drive voor het halen van een diploma anders dan bij anderen.

-docent VO-

Hij werkt hard, doet erg zijn best en is goed gemotiveerd.-docent VO-

Vaardigheden als luisteren, oppikken en leren: dat ging allemaal sneller dan ik dacht. Basisbeginselen paste hij op een andere manier toe (bijvoorbeeld rechts schrijven in zijn schrift). Opvallend vind ik ook dat hij het niet erg vindt als hij dingen niet weet. -leerkracht PO-

De één heeft de laatste maanden op Iederwijs gebruikt om zich heel goed voor te bereiden op de overstap en op niveau te komen door boeken op te halen en spreekvaardigheid Duits te komen oefenen. Een ander had zichzelf te hoog ingeschat en stelt niet zo snel een vraag. Daardoor had hij wat problemen in het eerste jaar. Besloot ook pas laat om over te stappen en had minder gedaan aan voorbereiding. -docent VO-

Je kunt eigenlijk geen algemene uitspraken doen; ieder kind is weer anders. Maar over het algemeen gaat het gewoon goed met de kinderen hier op school die van Iederwijs zijn gekomen. De kinderen die van Iederwijs komen, komen voor de harde kant (cognitief), ze weten wat ze komen doen. De sociale ontwikkeling is er al. -leerkracht PO-

9. Iederwijs: over sociale vaardigheden

Ik ben letterlijk en figuurlijk sterker geworden. Ik durf nu meer . In die periode op Iederwijs Lopik heb ik me geaccepteerd gevoeld. Dat werkt nog steeds door. Ik weet nu dat het ook anders kan. -Jyoti, 13 jaar-

Van Iederwijs Lopik neemt hij sociale intelligentie mee; een slimheid in contact, bijvoorbeeld met docenten. Leren is relatie en hij heeft door Iederwijs een volle gereedschapskist. -Jet ouder VO-

Hij is sociaal ver vooruit. Hij weet zijn gevoelens uit te drukken, is mondig en zit lekker in zijn vel. Goede basis, ook met oudere kinderen. -Nancy, ouder PO-

Door Iederwijs Lopik is er zelfbewustzijn en motivatie om te leren. Ook hebben we daardoor makkelijke pubers, omdat ze gevoeld hebben dat we bereid zijn te luisteren, ook door te besluiten over te stappen naar een andere school. Ze zijn nu niet meer sociaal-emotioneel kwetsbaar, maar sterke, zelfbewuste pubers. -Wim, ouder PO/VO-

Hij stelt zich sterk op, maar is toch nog een kind. Verbaal is hij te sterk voor zijn leeftijd. -leerkracht PO-

Hij pikt dingen sneller op dan andere kinderen. Hij is verbaal sterk. Hij heeft een voorsprong in het wetenschappelijk denken. Hij heeft een goed, positief zelfbeeld. Veel creativiteit. -leerkracht PO-

Hij is verbaal sterk. Brede interesse en grote algemene ontwikkeling (zit ook in karakter). -leerkracht PO-

Opvallend vind ik dat de kinderen van Iederwijs verbaal sterk zijn, ze kunnen goed verwoorden wat ze willen en wat ze denken. Ze zijn goed in omgaan met crisissituaties. Ze komen uit een praatcultuur en zijn sociaal vaardig; veel vaardiger dan kinderen van het reguliere onderwijs. Een van de kinderen die lang op Iederwijs is geweest is ook heel goed in conflictbemiddeling. -leerkracht PO-

10. Iederwijs: over zelfbewustzijn

Iederwijs Lopik was een plek en een tijd om (een deel van) mezelf te vinden. Om sociaal te worden en contacten met anderen te creëren en te onderhouden. -Adam, 20 jaar-

Dat ik weet dat ik van mezelf ben en niet van iemand anders. Ik weet mijn gevoelens te uiten en te zeggen wat me dwarszit: één van de belangrijkste dingen in dit leven. -Jochem, 11 jaar-

Over druk: ik ben gevoelig voor stress, dan word ik snel ziek. Op Iederwijs verwachtte men niet dat je alles kan. Ik heb geleerd dat het niet erg is iets niet te kunnen. In de toekomst wil ik de ideeën van Iederwijs Lopik meer toepassen in mijn werk: goed naar je eigen lichaam luisteren, kijken wat jouw tempo is, vrijheid om dat tempo aan te houden. Daar wordt je gelukkiger van. Op deze manier kun je hetzelfde bereiken als wanneer je doorrent: hetzelfde traject in dezelfde tijd. -Manja, 19 jaar-

Op Iederwijs kon ik doen wat ik zelf wilde. Het heeft me zelfvertrouwen gegeven. Je kon daar jezelf zijn en blijven. Ik ga een boek schrijven en aan elke begeleider geven. Het meeste gaat over Iederwijs: Hoe je jezelf kan zijn daar. Dan ga ik een cursus geven zodat iedereen dat kan leren. -Vonne, 11 jaar-

Ik mis het gewoon helemaal. Freedom. Trampolinespringen. De mensen. Ik vond het daar fijn. Ik kon daar mezelf zijn (nu moet ik me aanpassen). -Tess, 12 jaar-

Iederwijs Lopik is de beste school ter wereld! Vrij zijn. Vrienden. Met plezier naar school. Zin in school. Motivatie om te leren. -Freek, 14 jaar-

Open mind: met een Iederwijsblik kijk je verder (als ik dat nou niet wil, hoe doen we het dan? En los van alles je eigen mening kunnen vormen). De pubers van Iederwijs is mijn groep beste vrienden. De vriendschap gaat heel diep; veel dieper dan andere vriendschappen). Leeftijd maakt niet uit in vriendschap. -Sanne, 18 jaar-

Als hij niet naar Lederwijs Lopik was gegaan was hij nooit meer op school gekomen. Door Lederwijs weet hij nu wie hij is. Hij heeft zichzelf gevonden, weet wat hij kan, zijn zelfvertrouwen is terug. Hij werkt weer vanuit motivatie en niet vanuit moeten. Het is een bevestiging van dat het kan en dat het werkt. -Tjitske, ouder VO-

Wat Lederwijs mijn kinderen heeft gegeven is dat ze de ruimte hebben gekregen om te zijn wie ze zijn of dat opnieuw te ontdekken. Dat ze van daar uit dingen hebben kunnen ontdekken en uitzoeken, in plaats vanuit normen van buiten af. -Jet, ouder PO/VO-

Op lange termijn zie ik geen nadeel van zijn tijd op Lederwijs Lopik, eerder voordeel. Het heeft hem alleen maar goed gedaan. Wij hebben het moeilijk gemaakt door van school te veranderen. De opstart op de nieuwe school heeft zeker een jaar geduurd. Misschien heb ik wel spijt dat we hem van Lederwijs weg gehaald hebben. -Margreet, ouder PO-

De verbinding met elkaar en hoe we met elkaar omgaan. Ik ben blij dat mijn kind dat geleerd heeft. In je eigen kracht staan, vertrouwen. Samen iets neerzetten. -Nancy, ouder PO-

Ze heeft ook moeilijke tijden meegemaakt op Lederwijs Het heeft veel gekost en daardoor is het kostbaar. -Renée, ouder VO-

NAWOORD

Iederwijs was een kleine school die startte op 1 februari 2002 in een boerderijtje net buiten Schoonhoven. Het was een school die heel anders was dan het beeld dat mensen over het algemeen hebben bij een school. Het was een bijzondere plek, maar vooral: het was een bijzondere groep mensen. Oprichters van de school waren Bas Rosenbrand, Eefke Eijgenstein en Jochem van der Padt. Mijn oneindige dankbaarheid gaat uit naar deze drie mensen die een plek creëerden voor kinderen en volwassenen waar dromen werkelijkheid konden worden. Door het vertrouwen van Yolanda Eijgenstein en Toon Vermeulen was er alle jaren een zakelijke en financiële basis voor de school; zonder hen hadden wij niet kunnen spelen, bouwen en ontvouwen.

Iederwijs inspireerde vele mensen en in de jaren die volgden ontsprongen er Iederwijsscholen door heel Nederland. In die golf van bekendheid en groei kwam ik in aanraking met Iederwijs. Eerst als mogelijke school voor mijn eigen kinderen, maar al snel als medebouwer van een Iederwijsschool in Utrecht. Toen die school in 2005 stopte, vond ik mijn plek bij Iederwijs Lopik als begeleider en docent. Dit was de school waar Iederwijs ooit begonnen was, maar die ondertussen verhuisd was van Schoonhoven naar Lopik. Ik landde in een uniek gebeuren. Er was vrijheid die verbonden was met een sterk gevoel van verantwoordelijkheid. Er was gelijkwaardigheid onder alle mensen die daar bijeen waren ongeacht leeftijd of rol binnen de school. Er waren geen geschreven regels. Er was een gezamenlijk doel (het creëren van een plek die goed was voor iedereen die er deel van uit maakte), waardoor besluiten op een sociocratische manier genomen konden worden. Het was een plek die bruiste en borrelde, die altijd levendig was en waar mensen (kinderen en volwassenen) zich uitgenodigd voelden om helemaal tevoorschijn te komen. We leerden veel, zowel als groep als als individu. Achteraf heb ik geprobeerd te doorgronden waardoor er bij Iederwijs Lopik zoveel leer-ruimte ervaren werd. De neerslag van deze gedachten is gepubliceerd in een artikel in het congresboek van Management en Organisatie (M&O 2010) en is getiteld: "Iederwijs van Binnenuit".

We waren een erkende school voor Primair Onderwijs en in 2008 ook voor Voortgezet Onderwijs, maar we hadden de stroom in de media en de politiek een groot deel van de tijd niet mee. In 2008 moesten we om financiële redenen de deuren sluiten. Het is niet eenvoudig om als school zonder bekostiging je hoofd boven water houden, vooral niet als je de kwaliteitslat hoog legt en de drempel laag houdt. Pijn in ons hart. Het verlies van een stukje onderwijsparadijs in Nederland. Maar het is zoals het is. Als ik mensen van Iederwijs zie hebben we het er nog altijd over. Alleen wie het meegemaakt heeft weet hoe dierbaar het was.

Het bouwen van de school vroeg, naast dat het geweldig was om erbij te zijn, ook veel moed en doorzettingsvermogen. De mensen die deze keuze maakten, moesten het meestal doen zonder begrip of bevestiging van hun omgeving. Vooral voor de kinderen was het moeilijk dat zelfs de mensen in hun naaste omgeving, zoals vrienden en grootouders, niet konden begrijpen waarom Iederwijs zo belangrijk voor hen was. Bezorgdheid en wantrouwen kwamen meestal eerst. Dat was moeilijk. Het is in zo'n geval niet eenvoudig om je eigen weg te blijven volgen. Het maakte ons tot een hechte groep. Tegelijkertijd hield de kritische blik

van de buitenwereld ons ook scherp, want het was daardoor steeds opnieuw nodig om te toetsen of wat we deden nog klopte. Dit onderzoek is daar een uitvloeisel van.

Ik wil Esther bedanken die mij ooit in de vroege zomer van 2003 in het zonnetje op Den Treek een stapeltje papieren gaf en zei: "Hier, volgens mij vind jij dit interessant". Het waren kopieën van het symposium over Iederwijs. Ik ben blij dat zij alle jaren in dit Iederwijs-avontuur dichtbij is geweest. Dankbaar ben ik ook voor de mensen die tijd vrij hebben gemaakt om de verschillende concepten van dit rapport kritisch door te lezen: Angele, Bas, Peter, Dineke, Sanne, Eefke, Alice en uiteindelijk mijn vader en Tineke voor de puntjes op de "i".

Ik wil alle kinderen en ouders bedanken die samen met mij aan deze bijzondere school gebouwd hebben, voor hun moed en hun vriendschap. De school is er als gebouw misschien niet meer, maar de verbinding blijft. Dank ook aan mijn inspirerende, uitdagende en liefdevolle mede-Toverstafleden: Eef, Bas, Jochem, Bob, Jasmine, Bodo, Tamara, Ria, Dirk, Barry, Margreet, Marijke, Floor, Miguel en Jop.

Ik wil mijn dochter Sanne bedanken, die het lef had om voor Iederwijs te kiezen en die steeds kritisch over mijn schouder heeft meegelezen bij het tot stand komen van dit rapport en het artikel. Ook dank aan mijn zoon Aron, die het lef had om níet voor Iederwijs te kiezen en mij daardoor dwong om genuanceerd te blijven denken. Als laatste wil ik Peter bedanken, mijn levenspartner, voor zijn vertrouwen en zijn grote hart.

Evelien Prins
juni 2010

NB. Meer informatie over dit onderzoek en over Iederwijs:
evelienhprins@gmail.com
www.iederwijs.info
mail@iederwijs.info

Dit zijn de dagen van je leven.
Je ontvouwt je in de wereld.
-neem je ruimte-
Je bent daar samen met anderen.
-laat je aanraken-
Dit is het moment.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Indeling scholen

Categorie	scholen	
Regulier onderwijs	Bekostigd traditioneel onderwijs	
Traditionele vernieuwers	Montessori, Jenaplan, Vrije School, Dalton	
Vernieuwend Onderwijs	Bekostigde recente vernieuwers: Hof ter Weide, de Bras, Unic, Amadeus, Vathorst	
Iederwijs	Scholen vergelijkbaar met Iederwijs Lopik: (sociocratisch/democratisch en meestal niet bekostigd) bv: Iederwijs scholen en De Ruimte Soest	
Thuisonderwijs	geen	

Bijlage 2: Uitstroom en vervolg (aantal leerlingen per onderwijscategorie)

Primair Onderwijs		
	Uitstroom	Vervolg
Regulier PO	7	7
Traditionele Vernieuwers	7	8
Vernieuwend PO	7	4
Thuisonderwijs	2	2
Totaal	23	21
Voortgezet onderwijs		
	Uitstroom	Vervolg
Regulier VO	3	5
Traditionele vernieuwers	2	4
Vernieuwend VO	9	7
Vavo (volwassenonderwijs)	4	1
MBO	3	6
HBO	0	5
Werk	2	0
Reizen	1	0
Thuisonderwijs	1	0
TOV	1	0
Totaal	26	28

Bijlage 3:**Aantal leerlingen bij instroom en uitstroom**

	Primair Onderwijs (PO)	Voortgezet Onderwijs (VO)
Instroom	33	16
uitstroom	23	26

Bijlage 4:**Overzicht scholen: herkomst, uitstroom en vervolg**

PO + VO	Herkomst (%)	Uitstroom (%)	Vervolg (%)
Jonger dan 4	8		
Regulier + Vavo	47	31	27
Traditionele vernieuwers	27	18	25
Vernieuwend onderwijs	2	33	22
Iederwijs	14	36*	
Beroepsonderwijs		6	22
Anders	2	12	4

* De 36% bij uitstroom is berekend met het aantal kinderen dat bij sluiting van de school besloot om over te stappen naar de Nieuwe School in Culemborg als percentage van het totaal aantal leerlingen op dat moment in de school. De rest van de getallen zijn berekend uit de gegevens van de interviews.

Bijlage 5:**Verlies of winst in schooljaren voor PO en VO (aantal leerlingen)**

	PO	-3	-2	-1	0	+1	+2
Uitstroom PO			3	7	10		
Vervolg PO			3	8	8	1	
Instroom Iederwijs PO			1	2	17		
Uitstroom min instroom PO				9	11		
Vervolg min instroom PO			1	10	8	1	
	VO						
Uitstroom VO		1	1	7	15		
Vervolg VO		1		9	11	3	
Instroom Iederwijs VO			1	5	18		
Uitstroom min instroom VO		1		5	15	3	
Vervolg min instroom VO		1		7	11	3	2

Bijlage 6:
Redenen van vertrek

Reden vertrek van iederwĳs	Aantal keer dat het genoemd is
School stopte	
Aanbod	
Structuur	
Klaar/nieuwe start*	
Diploma	
Meningsverschil ouders-schoolleiding	
Andere kinderen vertrekken	
Reisafstand te groot	
Financiën	
Sociale veiligheid	
Verhuizing	
Geen goede werksfeer	
Wil hetzelfde doen als andere kinderen	
Op reis gaan	
Meer leeftijdsgenoten willen	

Bijlage 7:
Verantwoordelijkheid keuze

	PO	VO	totaal
Kind	6	17	23
Ouders	10	3	13
Beide	7	6	13

Bijlage 8:
Aantal kinderen die onderdelen aangeven als achterstand

	PO	VO
Rekenen	9	9
Schrijven	6	7
Lezen	6	1
Spelling	5	1
Ontleden	1	4
Aardrijkskunde en geschiedenis	2	3
Frans		4
Duits		2
Natuurkunde, scheikunde en biologie		2

Bijlage 9:**Positieve en negatieve ervaringen met structuur/werkwijze nieuwe school**

positief	negatief
Fijn IIIIIII	Huiswerk II
Leergierigheid	Faalangst komt terug
Huiswerk is leuk II	Eten en drinken IIII
Vakantie	Niet naar buiten kunnen IIII
Stil zijn tijdens werk of toets	Past niet bij karakter
Duidelijkheid	Regel-onzin IIII
	Er móet zoveel
	Nu weet ik niet meer wat ik wil
	Stil/rustig zijn III
	Vragen uitstellen II
	Niet vrij om zelf te kiezen II
	Prestatiegericht
	Vijf dagen naar school
	Niet eigen stroom, maar stroom school
	Wat heb ik hier aan? II
	Vermoeiend II
	Toetsen III
	Onverwachte SO's
	Zesjescultuur
	Werkwijze te saai en te langzaam
	Inhoud staat al vast

Bijlage 10: voordelen nieuwe school

Meer leeftijdsgenoten	IIII IIII IIII II
Medeleerlingen wonen dichtbij	IIII III
Rust (praktisch)	IIII
Rust (minder onzekerheid)	III
Meer aanbod	IIII IIII IIII IIII
Diploma	IIII II
Leuke leerkracht	III
Duidelijkheid over richting	II
Turbosprong met lesstof	II
Dat je weet wat je weet/kan	IIII II
Zelfvertrouwen	III
Nieuwe stap/wijde wereld in	IIII I
Ervaren van regulier onderwijs	III
Niks – niet blij	IIII
Weekenden en vakanties	II
Plezier in het leven	I
Nuchtere/professionele aanpak	I
Vrijer in kleding	I

Bijlage 11:**Wat men heeft meegenomen van iederwijs Lopik.**

Sociale omgang/sociale intelligentie		20
Jezelf zijn (of vinden of trouwblijven)		19
Respectvolle omgang/gelijkwaardigheid		15
Vriendschap		15
Gouden tijd		14
Eigen keuzes maken		12
Zelfvertrouwen		12
Motivatie om te leren/nieuwsgierig		10
Rust/plezier/genieten/ademhalen		9
Leren op andere manieren		9
Eigen weg vinden/volgen		9
Sterker geworden/meer durven		9
Vrij denken		8
Zelfbewust/eigenwaarde		8
Zelfinzicht/reflectie		7
Brede algemene kennis		7
Weten dat het anders kan		7
Weten wie je bent		6
Familie/verbinding/gemeenschap		5
Leeftijdsmix		5
Leren spelen/kind zijn		5
Luisteren naar anderen/aanpassen		5
Positieve levenshouding		
Oordeelvrije omgeving		
Verbaal sterk		
Omgaan met conflicten		
Volwassener/zelfstandiger		
Gevoelens kunnen uiten		
Kritische houding		
Omgaan met volwassenen		
Verantwoordelijkheidsgevoel		
Omgaan met verandering		
Goed plannen		
Niet erg als je iets niet kan		
levendigheid		
Goed met mijn handen		
Initiatief nemen		